

Omgevingsprogramma Goverwelle

Het omgevingsprogramma Goverwelle is een programma voor de leefomgeving van de wijk Goverwelle, als bedoeld in artikel 3.4 Omgevingswet. Het laat de ruimtelijke kansen en knelpunten van de wijk zien en presenteert een toekomstperspectief met speerpunten van ontwikkeling. Hiermee stelt het omgevingsprogramma prioriteiten en geeft focus in projecten en activiteiten. Voor een aantal deelopgaven wordt een meer concrete doorkijk gegeven van een mogelijke invulling; niet om dwingend te laten zien wat daar moet of zeker gaat gebeuren, maar als wenkend perspectief. Het omgevingsprogramma geeft richting aan de ontwikkeling van de wijk en geeft houvast om samen te werken aan een toekomstbestendige woon- en leefomgeving in Goverwelle. Het document biedt een starpunt en raamwerk voor verbinding van initiatieven uit de wijk en gemeentelijke projecten.

Artikel I

zoals is aangegeven in Bijlage A.

Artikel II

[Gereserveerd]

Artikel III

Dit besluit treedt in werking op de dag waarop dit bekend wordt gemaakt.

*Gouda, 15 juli 2025,
Burgemeester en wethouders van Gouda*

Paragraaf 1.4 Omgevingsprogramma Goverwelle

Het omgevingsprogramma Goverwelle laat de ruimtelijke kansen en knelpunten van de wijk zien. Het presenteert een toekomstperspectief voor de wijk met speerpunten van ontwikkeling. Hiermee stelt het omgevingsprogramma prioriteiten en geeft focus in projecten en activiteiten in de wijk. Tot slot wordt voor een aantal deelopgaven een concretere doorkijk gegeven van een mogelijke invulling. Niet om dwingend te laten zien wat daar moet, maar als wenkend perspectief wat er mogelijk is.

Het omgevingsprogramma geeft richting aan de ontwikkeling van de wijk en geeft houvast om samen te werken aan een toekomstbestendige woon- en leefomgeving in Goverwelle. Een wijk die veerkrachtig wordt als het gaat om het omgaan met de uitdagingen van nu en in de toekomst.

Initiatieven van bewoners, organisaties, ondernemers en gemeente dragen bij aan het oplossen van knelpunten en het benutten van kansen. Daarmee beoogt het omgevingsprogramma ook een vliegwiel voor samenwerking te zijn.

Een van de middelen om die maatregelen te kunnen uitvoeren is door deze te vertalen in juridische regels in het Omgevingsplan. Om daaraan richting te geven is in het hoofdstuk "Uitvoeringsaanpak" een korte paragraaf "Relatie met het omgevingsplan" opgenomen.

Paragraaf 1.5 Doel van het omgevingsprogramma

Het doel van het omgevingsprogramma Goverwelle is het bij elkaar brengen van verschillende omgevings thema's in een gebiedsgericht omgevingsprogramma. In het omgevingsprogramma wordt beschreven en verbeeld waar synergie mogelijk is tussen opgaven en omgevings thema's als groen, water, parkeren, verkeer, cultuurhistorie en energie(transitie) en waar keuzes moeten worden gemaakt. Het laat zien welke ruimtelijke ingrepen mogelijk zijn om de wijk een kwaliteitsimpuls te geven. Het uiteindelijke doel voor de wijk is dat huidige en toekomstige bewoners van Goverwelle zich thuis voelen door een aangename woon- en leefomgeving, waarbij initiatieven stap voor stap worden ingezet om de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de wijk te verbeteren. Goverwelle moet een uitnodigende plek zijn om te verblijven, te ontspannen en elkaar te ontmoeten, een wijk waar bewoners zich actief bij betrokken voelen.

Paragraaf 1.6 Wijkontwikkeling vanuit ambitie

Het omgevingsprogramma zet een stuur op de ontwikkeling van de wijk. Het is gericht op samenwerking tussen verschillende vakafdelingen binnen de gemeente en tussen partijen die actief zijn in de wijk.

Een doelstelling is om te ontdekken of deze werkwijze de gemeente kan helpen bij het efficiënter en integraal werken. De gemeente Gouda zet met dit omgevingsprogramma een stap vooruit in het gebiedsgericht werken. Niet alle benoemde projecten en activiteiten zijn bij het opstellen van dit programma al financieel gedekt. Dit programma zet een ambitie om meer integrale projecten op te straten en financiële dekking voor deze projecten te organiseren. Door samenwerking kunnen budgetten worden gecombineerd en kan worden ingezet op nieuwe geldstromen.

De doelen van het omgevingsprogramma Goverwelle zijn:

- a. Wijkgericht uitwerken en concretiseren van de omgevingsvisie;
- b. Houvast geven voor actiegerichte uitvoering in projecten/activiteiten en toetsen/begeleiden van planinitiatieven;
- c. Gebiedsgericht verbinden en afstemmen van sectorale beleidsdoelen op fysiek, economisch en sociaal gebied;
- d. Keuzes maken in ruimtevragers, daar waar nodig en verbinden daar waar kan;
- e. Inzicht krijgen in de werking van omgevingsprogramma's;
- f. Input geven aan juridisch-planologische regelgeving in het omgevingsplan;
- g. Vroegtijdig beleid, uitvoering en beheer bij elkaar brengen;
- h. Energiek samenwerken aan een bruikbaar sturingsproduct voor wijkontwikkeling.

Paragraaf 1.7 Totstandkoming en participatie

Het omgevingsprogramma Goverwelle is tussen oktober 2023 en december 2024 opgesteld. Binnen de gemeente is aan het programma gewerkt door een beknopt kernteam met betrokkenheid van een breed samengestelde denktank van gemeentelijke vakprofessionals. Om kansen te benutten en ingrepen elkaar te laten versterken is er intensief overleg geweest tussen verschillende vakexperts binnen de gemeente.

Tijdens het proces zijn bewoners geraadpleegd via een bewonersavond op 4 juni 2024 en hebben diverse gesprekken plaatsgevonden met organisaties die actief zijn in de wijk, zoals de woningcorporaties, wel-

zijnsorganisaties en ondernemers. Het daarna opgestelde ontwerp van het omgevingsprogramma is toegelicht tijdens twee inloopbijeenkomsten op 21 januari 2025 en 1 februari 2025. Een sfeerimpressie van die inloopbijeenkomsten is opgenomen in bijlage V (Participatieverslag). Tevens is het ontwerp van het omgevingsprogramma ter inzage gelegd van 16 januari 2025 t/m 26 februari 2025. Gedurende die periode van 6 weken konden zienswijzen worden kenbaar gemaakt. Die mogelijkheid is gebruikt door 7 personen. De zienswijzen hebben op enkele punten geleid tot wijzigingen in de tekst van het omgevingsprogramma. Met deze procedure is invulling gegeven aan de participatieverplichting voor omgevingsprogramma's uit artikel 10.8 van het Omgevingsbesluit en artikel 3 van de Goudse inspraak- en participatieverordening. Het omgevingsprogramma is vastgesteld door het College van B&W van de gemeente Gouda.

Figuur 3: Totstandkoming omgevingsprogramma

Paragraaf 1.8 Juridische positie

en omgevingsprogramma bevat volgens artikel 3.5 Omgevingswet een combinatie van uitwerking van beleid en maatregelen om de doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken. Daarom bevat het omgevingsprogramma Goverwelle een uitwerking van het stadsbrede omgevingsbeleid uit de omgevingsvisie. Dit moet worden gezien als richtinggevend voor de beoordeling van initiatieven van derden en van de gemeente zelf. De “maatregelen” zijn opgenomen in hoofdstuk 4 t/m 6 via speerpunten en focusprojecten. Deze moeten in dit omgevingsprogramma worden gezien als startpunt voor het werken aan de wijk. Zoals ook in het voorwoord benoemd zijn nog niet alle maatregelen uitvoeringsgereed of financieel gedekt. De gemeente spant zich in om deze stapsgewijs te verkennen op financiële en praktische uitvoerbaarheid. Voor een verdere toelichting op de uitvoering wordt verwezen naar hoofdstuk 7.

Hoofdstuk 2 Huidig beeld van de wijk

Paragraaf 2.1 Inleiding

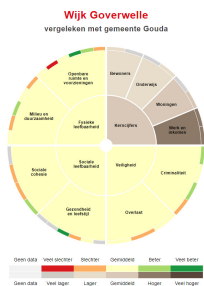
Om een goed beeld te krijgen van de kwaliteiten, kenmerken en opgaven in de wijk is een wijkinventarisatie- en analyse uitgevoerd voor Goverwelle. Op basis van data-analyse, wijkshouw, inzicht in lopende ontwikkelingen, stakeholderanalyse, SWOT-analyse, beleidsanalyse, interviews, denktanks met gemeentelijke beleidsmedewerkers en een bewonersavond zijn de kwaliteiten, opgaven en kansen voor Goverwelle in beeld gebracht. In de beschrijving van de kenmerken van de wijk wordt soms al een doorkijk gegeven naar mogelijke verbeterpunten, die in de speerpunten en focusprojecten worden uitgewerkt. In dit hoofdstuk wordt gestart met een overzicht van kansen, knelpunten en opgaven. Achtergrondinformatie over de wijk wordt gegeven in een beschrijving van ruimtelijke kenmerken, sociaal-maatschappelijke kenmerken en voorzieningen.

Paragraaf 2.2 Ligging

Goverwelle is het meest oostelijk gelegen stadsdeel van Gouda. De spoorbaan vormt de noordgrens, de oostgrens is de Willenskade/Steinse Tiendweg/Stoepviertel en het Steinse groen (geen Gouds grondgebied maar wel aangelegd door Gouda), de zuidgrens is de Hollandsche IJssel en de westgrens zijn de sportvelden. De wijk wordt omgeven door een groene randzone. De spoorlijn en de Hollandsche IJssel zijn behalve begrenzingen, ook bepalende historische structuren in de wijk. Dit is ook het geval bij de Voorwillensweg (O-W/Z-N) en de Goejanverwelledijk. Een beknopte beschrijving van de historische ontwikkeling van de wijk is opgenomen in bijlage II.

Paragraaf 2.3 Goverwelle in cijfers

Op de site Gouda in cijfers zijn voor elke wijk data voor een veelheid aan onderwerpen te vinden. Hieronder wordt een kleine selectie uit die data weergegeven om Goverwelle te typeren. Op de site is ook de “leefbaarheidskring”, met indicatoren over leefbaarheid per wijk in vergelijking met het gemiddelde van Gouda te vinden (zie figuur 4).

Figuur 4: Leefbaarheidsring, wijk Goverwelle

Goverwelle heeft 10.750 inwoners. Van alle inwoners van Gouda woont 14,3% in Goverwelle. Van deze inwoners in Goverwelle is 30% jonger dan 24 jaar, 22% is tussen de 25 en 44 jaar, 31% is tussen de 45 en 65 jaar en 16% is ouder dan 65. Hiermee wijkt Goverwelle nauwelijks af van het gemiddelde in Gouda. Circa 34% van de bewoners uit Goverwelle heeft een migratieachtergrond. Dit is hoger dan gemiddeld in Gouda (29%).

In Goverwelle wonen 4.340 huishoudens. Daarvan is 43% gezinnen met kinderen. Dit is meer dan gemiddeld in Gouda (32%). Goverwelle heeft 28% eenpersoonshuishoudens ten opzichte van 40% in Gouda. Goverwelle is een echte gezinswijk.

In Goverwelle staan 4.269 woningen. Goverwelle kent naar verhouding meer koopwoningen dan in andere wijken in Gouda. Van de 35% huurwoningen in de wijk is een kwart een gezinswoning en driekwart appartementen. In totaal heeft Goverwelle 75% eengezinswoningen en 25% appartementen.

De waarde van natuur in Goverwelle wordt in dit geval uitgedrukt via Basiskwaliteit natuur. Dat is een methode die zicht richt op planten- en diersoorten die (vroeger) veel voorkomen in Nederland. Goverwelle krijgt het rapportcijfer 6,8. Andere Goudse wijken scoren hoger (7,0 - 8,0), alleen Westergouwe krijgt een lager cijfer.

Omdat Goverwelle een relatief jonge wijk is, die gebouwd is in de jaren '80 en '90 zijn de woningen relatief duurzaam. Van de woningen heeft 85% een energielabel A, B of C.

In Goverwelle staan circa 850 bedrijven geregistreerd, waarvan circa 700 zelfstandige ondernemers.

Goverwelle kent een hoge dichtheid en daardoor is er minder ruimte voor groen. Over de groenvoorziening is 32% van de inwoners ontevreden.

In Goverwelle is meer mantelzorg dan gemiddeld in Gouda, 14% van de bewoners hebben mantelzorg. Ook wordt relatief een groot beroep gedaan op WMO-voorzieningen. 11 op de 1000 huishoudens heeft meer dan zes voorzieningen vanuit de WMO. Alleen in Korte Akkeren is dit hoger.

In de Sportbuurt (38%) en Molenbuurt (36%) worden meer mensen beperkt vanwege de gezondheid dan in de rest van Goverwelle (27%). In die buurten is ook meer eenzaamheid (ca. 53%) dan in de rest van Goverwelle (ca. 43%).

Paragraaf 2.4 Kansen en knelpunten

Voor Goverwelle is een SWOT-analyse uitgevoerd door professionals van de gemeente Gouda. Deze analyse brengt sterktes, zwaktes, kansen en bedreigen van de wijk in beeld. Daarnaast is een bewonersavond gehouden (juni 2024) waarin bewoners hebben aangegeven wat de knelpunten en uitdagingen in Goverwelle zijn. De SWOT-analyse is weergegeven in bijlage IV en de samenvatting van de bewonersavond in bijlage V. De belangrijkste knelpunten en kansen voor verbetering zijn:

Beleidsuitgang	Op diverse plekken in de wijk is er nog veel te verbeteren op gebied van hangen, deugden, vakkens, onder andere in openbare ruimtes.
Veiligheidsaspecten	Op diverse plekken in de wijk is er nog veel te verbeteren op gebied van veiligheid, onder andere Openbaar Toezicht, een aantal openbare ruimtes, in het bijzonder op de plek van de woonwoning, op verduurzamingen.
Verzekering en verzekering	De hele wijk is verzekerd en er is een mogelijkheid te maken (indien nodig) te maken. De wijk is niet goed voorbereid op andere risico's en er zijn er nog veel te verbeteren op gebied van veiligheid, onder andere op gebied van veiligheid van de openbare ruimte moeten komen. Goverwelle moet meer maatregelen nemen.
Gezondheidsaspecten	Goverwelle is een gezonde wijk, maar er zijn nog veel te verbeteren op gebied van gezondheid, onder andere op gebied van veiligheid, onder andere op gebied van veiligheid van de openbare ruimte moeten komen. Goverwelle moet meer maatregelen nemen.
Beleidsuitgang, opbrengst en verspreiding	Er is veel te verbeteren op gebied van veiligheid, onder andere op gebied van veiligheid, onder andere op gebied van veiligheid van de openbare ruimte moeten komen. Goverwelle moet meer maatregelen nemen.

Figuur 5: Kansen en knelpunten

Paragraaf 2.5 Opgaven

Subparagraaf 2.5.1 Inleiding

In deze paragraaf worden kort de belangrijkste opgaven van Goverwelle benoemd. Deze worden verder uitgewerkt in hoofdstuk 4 t/m 6 (speerpunt A, B en C).

Subparagraaf 2.5.2 Levendigheid en gezelligheid in de wijk

De wijk Goverwelle is een woonwijk met alle basisvoorzieningen op orde. De wijk heeft scholen, een wijkwinkelcentrum, een station, sportvoorzieningen en een parkachtige omzoming waar kan worden gewandeld en gesport. Wat opvalt is dat er relatief weinig 'kleur' in de wijk is. Zowel letterlijk als figuurlijk. Letterlijk, omdat gebouwen en openbare ruimte een gelijke kleurtoon hebben, waardoor diversiteit in uitstraling beperkt is. Figuurlijk, omdat in de wijk relatief weinig evenementen en activiteiten worden georganiseerd op centrale plekken in de wijk die zorgen voor verbinding, ontmoeting en beleving. In de wijk ontbreken publieke ruimtes die een kloppend hart voor de wijk en buurten in de wijk zijn. In de wijk is ook betrekkelijk weinig aandacht voor ecologie.

Subparagraaf 2.5.3 Sociaal-maatschappelijke versterking in de wijk

In de wijk Goverwelle zijn bepaalde buurten met sociaal-maatschappelijke problematiek zoals eenzaamheid, overlast, onveilig gevoel en zelfs criminaliteit. Dit betreft vooral de Sportbuurt, Molenbuurt en een stuk van de Polderbuurt. De leefbaarheid in deze buurten is lager dan in de rest van de wijk. Met name in een deel van de Sportbuurt gaat het samenleven moeizaam. Er is een risico dat jongeren in de criminaliteit belanden omdat kinderen opgroeien met veel risicofactoren. Inkomens zijn laag en er zijn problemen achter de voordeur. In deze buurten is zwerfvuil, parkeerproblematiek, te weinig groen en is er weinig te doen voor jeugd. Het omgevingsprogramma Goverwelle gaat vooral over de fysieke leefomgeving en is geen armoede- of veiligheids- of jeugdbeleid. En toch kunnen ruimtelijke ontwikkelingen in de wijk bijdragen aan het vergroten van leefbaarheid en veerkracht van de wijk. In Goverwelle zijn relatief weinig kantoren, maar er werken wel veel zelfstandige ondernemers in/vanuit Goverwelle. Belangrijk is om de wijk economie op peil te houden en ruimte te geven aan ondernemerschap in de wijk. Dit draagt bij aan versterking van de leefbaarheid en brede welvaart in de wijk.

Subparagraaf 2.5.4 Aantrekkelijke en toekomstbestendige openbare ruimte

Bodemdaling en een wisselende kwaliteit van de inrichting openbare ruimte, zorgen op veel plekken in Goverwelle voor een slordig straatbeeld. Bodemdaling hoort bij Gouda. We accepteren dat de straten er niet zo strak bij liggen als in andere delen van het land en dat het soms wat moeite kost om van buiten over de drempel van je huis te komen. Toch zijn in grote delen van Goverwelle de problemen op dit punt extra groot. Daar komt bij dat door de bodemdaling en de verplichting om op eigen terrein te parkeren nagenoeg alle voortuinen verhard zijn. De wijk is daarmee niet klimaatadaptief en draagt te weinig bij aan de biodiversiteit.

Het watersysteem (kolken) is niet toekomstbestendig omdat het de toenemende intensiteit van (piek)buiten niet kan verwerken en gevoelig is voor bodemdaling. De uitdaging is om in delen van Goverwelle de inrichtingskwaliteit omhoog te brengen door het combineren van de opgaven zoals het klimaatadaptiever maken van de wijk, het verbeteren van de biodiversiteit, het herstel van verzakkingen en het verbeteren van de verkeerssituatie (bijvoorbeeld herinrichting van straten naar 30 km/uur).

Subparagraaf 2.5.5 Versterken van verbindingen

Het bijzondere aan Goverwelle is dat de randen van de wijk heel groen en aantrekkelijk zijn. De wijk wordt omzoomd door een parkachtige groenstructuur met wandelpaden, sportvoorzieningen en verbindingen naar het buitengebied. In de wijk zelf is het stenig en is er weinig groen en water. Er zijn kansen om verbindingen groener, aantrekkelijker en meer biodivers te maken: tussen de groene omzoming en de wijk, van de wijk naar het buitengebied, tussen de wijkontsluitingsweg en de woonerven. Sterkere groen- en waterstructuren maken de wijk aantrekkelijker, klimaatadaptiever, meer biodivers en ze vergroten de samenhang tussen de afzonderlijke buurtjes. Hiermee ontstaan ook betere mogelijkheden voor wandelen, fietsen en sporten. De wijk kent ook historische linten, zoals de Voorwillenseweg en de Goejanverwelledijk. Kwaliteiten van deze linten kunnen worden behouden door een goede inrichting en bebouwing die past bij de kwaliteit van deze linten. Groen, blauw en cultuurhistorie kunnen bij elkaar komen in een aantrekkelijk "raamwerk" voor de wijk.

Subparagraaf 2.5.6 Passend en betaalbaar woningaanbod

Overall in Gouda – net als in een groot deel van Nederland - is het ingewikkeld om een nieuwe woning te betrekken, of voor het eerst een woning te vinden. Dat geldt ook voor Goverwelle. De eengezinswoning is in Goverwelle dominant, ongeveer driekwart van de woningvoorraad. De uitdaging is om het woningaanbod in Goverwelle te vergroten en diverser te maken. Dat kan door te onderzoeken hoe nieuwe woningen kunnen worden toegevoegd, bijvoorbeeld door wooncomplexen een of meerdere verdiepingen extra te geven (optoppen) en door het splitsen van woningen. Locaties waar mogelijkheden zijn om nieuwe woningen voor doelgroepen als jongeren of ouderen toe te voegen zijn de stationsomgeving, het winkelcentrum en de Goverwellesingel. We moeten onze schaarse ruimte efficiënter gaan gebruiken en proberen de groei van het autoverkeer zoveel mogelijk te remmen. Als meer mensen in de directe omgeving van de stations kunnen gaan wonen worden die doelen tegelijk gerealiseerd. Dat geldt ook voor Goverwelle. Het gebied rondom het station en het wijkwinkelcentrum biedt kansen voor ontwikkeling. De uitdaging is intussen om het wijkwinkelcentrum en de stationsomgeving tot een prettiger gebied te maken. Dat vraagt ook een hogere inrichtingskwaliteit voor de openbare ruimte.

Subparagraaf 2.5.7 Duurzame energievoorziening

Een opgave is om woningen te verduurzamen en de wijk CO₂-neutraal te maken. Particuliere woningeigenaren en woningcorporaties worden gefaciliteerd bij het investeren in verduurzamen van woningen, waarbij de woningen op een goed onderhoudsniveau worden gebracht en de energiezuinigheid van de woningen wordt vergroot. Indien de energietransitie vraagt om ingrepen in de ondergrond van Goverwelle worden deze zo mogelijk gekoppeld aan andere werkzaamheden in de ondergrond, de openbare ruimte en nieuwbouw.

Paragraaf 2.6 Ruimtelijke kenmerken

Subparagraaf 2.6.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de ruimtelijke kenmerken van de wijk. Goverwelle kent een bijzondere opbouw met een parkachtige omgeving aan de randen van de wijk en een hoge woningdichtheid binnen de wijk.

Subparagraaf 2.6.2 Wonen

Goverwelle bestaat uit circa 75% grondgebonden eengezinswoningen en 25% appartementen. De koopsector is met 65% oververtegenwoordigd ten opzichte van de rest van Gouda. De huursector omvat 35% van de woningvoorraad, waarvan 28% sociale huurwoningen. Slechts 7% is vrijesector/particuliere huur. In Goverwelle zijn beperkt kleine koopwoningen. De helft van de woningen is groter dan 105 vierkante meter. De afgelopen jaren is er sprake van een vertrekoverschot, dat wil zeggen dat er meer mensen de wijk uit gaan dan er komen wonen. Mogelijk heeft dit te maken met kinderen die uit huis gaan.

Woningcorporaties Mozaïek Wonen en Woonpartners Midden-Holland zijn eigenaar en beheerder van de sociale huurwoningen in Goverwelle. Voor een aantal woningen geldt dat ze gelabeld zijn als woningen voor verkoop.

Subparagraaf 2.6.3 Mobiliteit

De Goverwellesingel ligt centraal noord-zuid in de wijk. Er is bewust gekozen voor een centrale stedelijke ruimte die als bindend element in de wijk met stedelijke allure functioneert. Wie met de auto via de Goverwellesingel de wijk binnen rijdt ervaart het brede groenprofiel. De bebouwing en de laanbomen spelen een prominente rol in het ruimtelijke profiel van de Goverwellesingel. Ook is er hogere bebouwing geprojecteerd met publieke functies, vooral op de kruispunten. In de wijk zelf is een ringstructuur te zien die alle buurten verbindt.

Veel bewoners zijn verplicht om hun auto op eigen terrein te parkeren waardoor het straatbeeld autodominant is. Door het smalle profiel van de woonstraten en parkeren in de voortuinen blijft er geen ruimte over voor groen. Het brede profiel van de ringstructuur met vrijliggende fietspaden zorgt voor een erg stenig beeld.

Op diverse plekken in de wijk wordt verkeersonveiligheid ervaren, onder andere op de Goverwellesingel (hard rijden), een aantal oversteekplaatsen (onoverzichtelijk door beperkt maaien van de berm), in straatjes (door geparkeerde auto's), op de dijk (door verschillen in maximum snelheid), op de Voorwillensweg (door brommers/scooters), op de Middenmolenlaan (te hard rijden) en bij scholen (door brengen en haalverkeer).

De wijk heeft voor het fietsen en wandelen een goede verbinding met het buitengebied. De historische linten Voorwillenseweg en Goejanverwelledijk dragen hier voor een groot deel aan bij. De vele kleine verbindingen naar het buitengebied zijn aanwezig, maar niet altijd even goed te vinden en makkelijk te gebruiken. De Goverwellesingel en de ringweg zijn voorzien van vrijliggende fietspaden.

Goverwelle heeft een treinstation, wat een grote kracht is voor de wijk. NS sprinters van en naar diverse richtingen (Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Amsterdam) halteren op station Goverwelle. Er stopt geen bus bij het station Goverwelle, wat als een gemis wordt ervaren. Bij het station bevinden zich fietsenstallingen, een P&R terrein en het voormalig loketgebouw met een eettentje. De verblijfsruimte rondom het station en de route vanaf station via de Goverwellesingel de wijk in heeft een lage belevingswaarde.

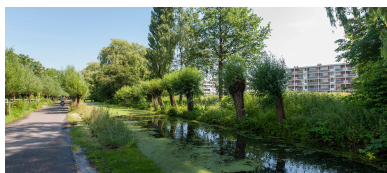
Subparagraaf 2.6.4 Groen

Groen heeft veel positieve effecten op actuele maatschappelijke thema's. Zo helpt groen hittestress en wateroverlast tegen te gaan, zorgt groen voor een gezonde buitenlucht en nodigt groen uit om naar buiten te gaan. Voor de biodiversiteit is (aaneengesloten) gezond groen ook van levensbelang. In Goverwelle komen bijvoorbeeld bijzondere planten en dieren voor, zoals de rietorchis, de ijsvogel, de bosuil en de ringslang. In vergelijking met andere wijken scoort Goverwelle matig op het gebied van groen. De landelijke Nota Ruimte uit 2004 stelt een minimum oppervlakte van 75 m² groen en water per woning voor. Goverwelle voldoet net aan deze norm voor de combinatie groen en water (74 m²), het (gemeentelijke) groen zelf komt uit op 47,6 m² per woning. Deze getallen voor Goverwelle stellen de situatie positiever voor dan het is, omdat het groen vooral aan de buitenkant van de wijk gepositioneerd is (randpark Goverwelle, inclusief het Steinse Groen en het Baden Powellplantsoen). De praktijk wijst uit dat grote delen van de wijk flink versteend zijn. Dit geldt onder andere voor tuinen en woonstraten. De kwetsbaarheidskaarten uit het Programma Groen Gouda laten zien dat Goverwelle kwetsbaar is op de thema's ruimtelijke kwaliteit en klimaat, terwijl gezondheid en flora & fauna zijn gekwalificeerd als licht kwetsbaar.

Subparagraaf 2.6.5 Cultuurhistorische linten

De historische linten Goejanverwelledijk en de Voorwillenseweg worden hoog gewaardeerd door de inwoners van Goverwelle. De linten hebben een groene en landelijke uitstraling met een gevarieerde bebouwing. Zij spelen van oorsprong al een belangrijke rol in de verbinding tussen stad en land. De linten zijn ingericht als belangrijke hoofdfietsroute en zijn ook in trek bij recreanten, die op deze wijze het buitengebied verkennen of een ommetje maken. De linten vormen daarnaast een belangrijk onderdeel van de ecologische structuur van de stad Gouda. De ontwikkelingen en transformaties binnen het lint zijn gericht op het versterken van de bestaande waarden. Dat betekent dat bij een ontwikkeling of transformatie de bestaande situatie beschermd of kwalitatief verbeterd wordt. Dit vraagt sturing en uitgangspunten voor ruimtelijke ontwikkeling op de linten. De ruimte voor extra bebouwing zal zeer beperkt zijn. In de openbare ruimte zijn mogelijkheden voor verbeteringen, die bijdragen aan het versterken van de waarden.

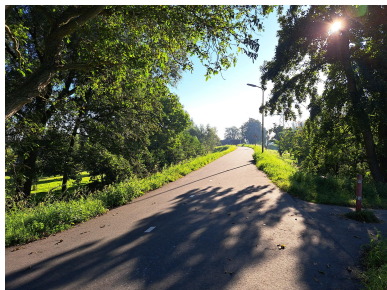
Dwars door de wijk loopt het cultuurhistorische lint, de Voorwillenseweg. De Voorwillenseweg is een historisch lint dat al terug te zien is op kaarten van meer dan 200 jaar oud. Waar het eerst nog een weg was door het buitengebied met slechts enkele (voormalige) boerderijen als aangelegen bebouwing, loopt dit 'lint' inmiddels dwars door de wijk Goverwelle. Van de vrijstaande woningen (op grote kavels) langs het lint komt het overgrote deel uit de jaren '60 tot '90. Deze woningen zijn ook via het lint ontsloten. De aan dit lint gelegen rijwoningen zijn veelal uit de jaren '90. Deze grenzen aan het lint, maar zijn niet via het lint ontsloten. De weg is aan twee kanten omkaderd door water. Weelderige inheemse beplanting zorgen tezamen met de karakteristieke knotwilgen dat men zich in het buitengebied waant.

Figuur 6: Voorwillenseweg

Een van de belangrijkste landschappelijke structuren is de Hollandsche IJssel, een prachtige rivier waar Gouda voor een belangrijk deel zijn bestaansrecht aan ontleent. Ook de wijk Goverwelle is gelegen aan de Hollandsche IJssel, met de Goejanverwelledijk die de rivier van de wijk scheidt. De Goejanverwelledijk is van grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde en is bepalend voor het karakter van de zuidrand van Goverwelle. Het vormt een herkenbaar ontginningsspoor. Kenmerkend zijn de hoogte met

weids uitzicht, de steile taluds en het smalle wegprofiel. Op diverse plekken is historische bebouwing aanwezig, met diverse parels zoals de Haastrechtse molen (aan de overzijde van de IJssel) en Lisa's Hoeve. In de loop der jaren is op enkele plekken met name bebouwing met een werkfunctie vervangen door nieuwe bebouwing met een woonfunctie. De dijk is voor een groot deel autovrij en is daarmee een prachtig onderdeel van het regionale fiets-, en voetgangersnetwerk wat de dorpen en steden met het buitengebied verbindt.

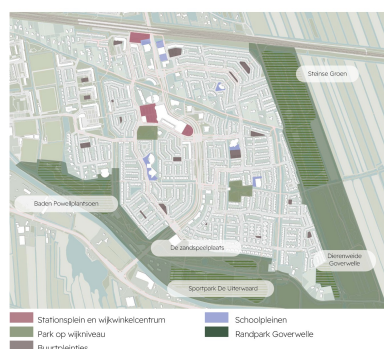

Figuur 7: Goejanverwelledijk

Subparagraaf 2.6.6 Openbare ruimte en ontmoetingsplekken

Sub-subparagraaf 2.6.6.1 Inleiding

Goverwelle heeft verschillende typen openbare ruimte, met ieder zijn eigen kwaliteiten en/of problemen. Als het gaat om verblijfsruimtes kan er grofweg onderscheid gemaakt worden tussen (potentiële) ontmoetingsplekken op wijkniveau en plekken die mensen aantrekken op buurtniveau.

Figuur 8: Openbare ruimte en ontmoetingsplekken

Sub-subparagraaf 2.6.6.2 Stationsplein en voorplein winkelcentrum

Op wijkniveau zien we twee openbare ruimtes, die potentieel hebben om als plein voor de hele wijk te dienen. Het stationsplein en het Middenmolenplein, gelegen voor het wijkwinkelcentrum van Goverwelle. Beide zijn op dit moment erg versteend en hebben een lage verblijfskwaliteit. Er ligt een kans om deze plekken te verbeteren.

Figuur 9: Voorplein winkelcentrum

Sub-subparagraaf 2.6.6.3 Randpark Goverwelle

De wijk Goverwelle wordt omzoomd door een grote parkzone. Dit randpark bestaat uit verschillende parkjes, maar vormt één grote structuur die als uitloopgebied voor de wijk dient. Het Baden Powellplantsoen, de zandspeelplaats, dierenweide Goverwelle, de uiterwaarden met sportvoorzieningen en het Steinse groen met zijn natuurspeeltuin maken allen onderdeel uit van deze structuur. Vele kleine doorsteken verbinden de wijk met dit gebied. Het behouden en onderhouden van het groen met de recreatieve en ecologische functies is het belangrijkste uitgangspunt voor dit gebied. In de delen van het gebied met een belangrijke ecologische functie zal terughoudend worden omgegaan met het intensiveren van de recreatieve functie. Dit geldt onder andere voor delen van het Steinse Groen die vanwege hun natuurwaarden zijn opgenomen in het nationale natuurbeschermingsnetwerk (Natuurnetwerk Nederland) en waar zeldzame planten en dieren zoals de ringslang en wilde orchideeën voorkomen. Wanneer de randvoorwaarden op orde zijn in het Randpark Goverwelle én de wijk, kunnen bijzondere planten- en diersoorten vanaf hier dieper Goverwelle intrekken.

Figuur 10: Dierenweide Goverwelle

Sub-subparagraaf 2.6.6.4 Relatie met het buitengebied

Een belangrijke kwaliteit van Goverwelle is ook het naastgelegen buitengebied. Polder Stein en de Krimpenerwaard liggen direct aan de wijk, en de Reeuwijkse plassen liggen op fiets,- en loopafstand. Deze gebieden vormen samen een perfect buitengebied dicht bij de wijk om te recreëren en te bewegen, wat een grote bijdrage levert aan de (mentale) gezondheid. Ook voor de biodiversiteit heeft dit buitengebied grote waarde. Zo worden delen van de Reeuwijkse Plassen beschermd via Europese natuurwetgeving, vanwege de grote aantallen watervogels. Echter, dit buitengebied is niet op alle plekken even goed bereikbaar. Met het aansluiten van een paar 'missing links' kan er een aantal mooie recreatieve rondjes gemaakt worden. Het toevoegen van buitensportvoorzieningen, trimbaanelementen en uitzichtpunten kan de kwaliteit van deze recreatieve routes versterken.

Figuur 11: Reeuwijkse plassen

Sub-subparagraaf 2.6.6.5 Park op wijkniveau

Naast de grote groenstructuur die om Goverwelle heen ligt, zijn er binnen de wijk twee parkjes die op wijkniveau van belang zijn. Beide zijn in de basis goed onderhouden, toch zijn er enkele kleine verbeterpunten. Het park naast het winkelcentrum (Speelmoleneiland) is door dichte begroeiing visueel afgesloten van het winkelcentrum. Het Heenpolderplantsoen heeft al een prettige opzet. De kans hier ligt niet zozeer in het park zelf, maar in de routes er naartoe. Hierdoor wordt het park een vanzelfsprekender onderdeel van de wijk en ontstaan meer doorgaande routes (het 'groene kruis' door de wijk). Dat vraagt bijvoorbeeld om herinrichting van het Lakerpolderplein.

Figuur 12: Heenpolderplantsoen

Sub-subparagraaf 2.6.6.6 Buurtpleintjes

Op buurniveau hebben alle buurten van Goverwelle één of enkele kleinere buurtpleintjes. Vaak is hier een kleine speelplek aanwezig. Deze is echter vaak stenig, en een haag is soms de enige vorm van groen. Op andere plekken worden de buurtpleintjes gedomineerd door parkeerplaatsen. Er kan gekeken worden hoe de speelplekken prettiger en klimaatadaptief ingericht kunnen worden, en waar mogelijk het parkeren minder dominant aanwezig kan zijn op deze buurtpleintjes.

Figuur 13: Watergangpolderplein

Sub-subparagraaf 2.6.6.7 Schoolpleinen

De schoolpleinen zijn officieel geen openbaar terrein, maar hebben wel degelijk een ontmoetingsfunctie voor de kinderen en hun ouders in de buurt. Sommige pleinen van Goverwelle zijn toegankelijk, maar veel schoolpleinen zijn vrij verhard. Recent is het schoolplein van basisschool 't Palet en Kindcentrum Goejanverwelle groen ingericht. Een (groene) herinrichting van deze schoolpleinen heeft een positief effect op kinderen. De gemeente Gouda heeft een subsidieregeling waar scholen gebruik van kunnen maken bij het vergroenen van het schoolplein.

Figuur 14: vergroening Kindcentrum Goejanverwelle

Subparagraaf 2.6.7 Materialisatie

De grote verscheidenheid van verschillende type elementenverharding (tegels en straatstenen) geven een onrustig straatbeeld in Goverwelle. Door de kleine herstelwerkzaamheden worden verschillende materialen niet consequent gebruikt en er ontstaat een sleetse uitstraling. Ook de leeftijd van de materialen speelt hierin een rol. De grote hoeveelheid paaltjes en biggenruggen die zijn geplaatst om het fout-parkeren tegen te gaan zorgen op veel plekken voor een onrustig straatbeeld.

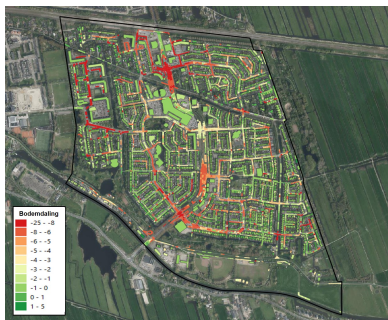
Figuur 15: 'Onnodige' verstening

Subparagraaf 2.6.8 Bodemdaling

Goverwelle heeft te maken met flinke bodemdaling die ook nog lokaal sterk afwijkt. De hele wijk is verzakt en er is veel ongelijkheid (kuilen, losliggende tegels). Dat zorgt voor overlast, onveiligheid en een rommelig straatbeeld. Goverwelle daalt met gemiddeld één centimeter per jaar. Daarmee is Goverwelle samen met Bloemendaal de snelst zakkende wijk van Gouda. Binnen Goverwelle is de bodemdalingssnelheid zeer divers: van 0 tot 25 mm per jaar. In de wijk als geheel zijn verschillen in hoogte tot 1,5 meter terug te vinden.

In Goverwelle zakken de gebouwen niet, omdat deze zijn gefundeerd op betonpalen in de diepe zandlaag. De openbare ruimte en de tuinen zakken wél met de bodem mee. Woningen en tuinen liggen in de regel een stuk hoger dan de straten. Dit is goed terug te zien bij de parkeerplaatsen voor de huizen die (soms sterk) schuin aflopen richting de straat. Bewoners hebben het hoogteverschil tussen straat en woningen zelf – ieder op eigen wijze - overbrugd in hun voortuin om de woning toegankelijk te houden.

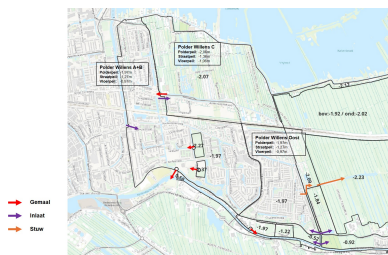
In het Beheerplan Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte (GOVO) 2023-2029 van de gemeente Gouda is vastgelegd dat wordt opgehoogd bij een drooglegging van 20cm ten opzichte van het voor Goverwelle vastgestelde waterpeil van -1,97 NAP. Dit betekent dat het straatniveau 50 centimeter kan zakken ten opzichte van de bebouwing voordat wordt ingegrepen met een ophoging. Deze reactieve beleidslijn, die uit financiële noodzaak is ontstaan, heeft als gevolg dat verspreid in de wijk en verspreid in de tijd wordt opgehoogd. Sommige buurten worden daardoor niet opgehoogd, terwijl het straatbeeld er soms slechter aan toe is dan in buurten waarin wel wordt opgehoogd. Deze onvoorspelbaarheid heeft als bijkomend effect dat bewoners hun tuin niet verbeteren omdat onduidelijk is wanneer de straat wordt opgehoogd en aangepakt.

Figuur 16: Bodemdaling Goverwelle in mm per jaar

Subparagraaf 2.6.9 Watersystemen

Goverwelle ent 15 hectare aan oppervlaktewater, dat is 10% van de wijk. De Sportbuurt, Molenbuurt en Muziekbuurten zijn onderdeel van de polder 'Willens A+B'. Daarin liggen ook de Goudse wijken Achterwillens en Oosterwei. Deze polder ontvangt water uit de Goudse Hout (polder Willens C) en de stadsboezem van Gouda. Het water wordt hoofdzakelijk afgevoerd naar de Hollandsche IJssel. Polderbuurt, Componistenbuurt en de Vrijheidsbuurt, zijn onderdeel van de polder 'Willens Oost'. Het water van deze polder wordt afgevoerd richting polder Stein. Beide polders kennen een vast peil van -1,97 NAP. Bij droogte wordt gebiedsvreemd water ingelaten vanuit omliggende gebieden en het gekanaliseerde deel van de Hollandsche IJssel. Dit is met name belangrijk voor het westelijk deel van Goverwelle dat een peilvak vormt met delen van Gouda waar gebouwen op houten palen - of juist ondiep ('op staal') zijn gefundeerd. Beide fundevormen zijn gevoelig voor peilschommelingen. Goverwelle kent in beide polders een oppervlaktewaterstelsel dat zorgt voor de afvoer van water naar het gemeel of polder Stein.

Figuur 17: Opsplitsing afwatering Goverwelle

Het oppervlaktewater wordt gevoed door een zeer fijnmazig stelsel voor hemelwaterafvoer. Op woonblokniveau wordt het water verzameld en vervolgens met een zogenaamd kolkenstelsel afgevoerd naar het oppervlaktewater. Via het oppervlaktewater wordt het afgevoerd naar gemaal Willens (westelijk deel Goverwelle) en Polder Stein (Oostelijk deel).

Kenmerken van een kolkenstelsel:

- De buizen op blokniveau dalen niet met de bodem mee omdat deze gekoppeld zijn aan de onderheide huizen. De buizen in de straat dalen wel met de bodem mee. Dit levert problemen op bij de overgang van blok naar straat.
- Het kolkenstelsel kent geen putten, waardoor het moeilijk te inspecteren is. Het ligt voor de hand dat het stelsel door bodemdaling beschadigd is, maar waar precies is niet vast te stellen. Rond de Wilhelmina van Pruisenlaan is de hoofdafvoer om die reden vervangen door een stelsel met putten.
- Het hemelwaterstelsel is gericht op het zo snel mogelijk afvoeren van water als het regent en het inlaten van water bij droogte. Het systeem is niet of nauwelijks gericht op berging of infiltratie.
- Het kolkenstelsel is gedimensioneerd op een bui die eens in de twee jaar voor kan komen: 20 mm per uur. Ook als het goed functioneert voldoet het niet meer aan de huidige normen voor afvoer van water, zoals bijvoorbeeld de afvoer van een bui van 29,4 mm per uur zonder hinder.

Capaciteit van Goverwelle al geheel:

- Met steun van het Gemaal Willens kan het westelijk deel van Goverwelle op dit moment nog een bui van 37 mm per uur (eens per 5 jaar) aan. Als het harder regent stromen de sloten over. Het oostelijk deel kan een bui van 37 mm op dit moment al niet aan.
- Door de bodemdaling en een gelijkblijvend waterpeil (-1,97NAP) neemt de bergingscapaciteit van het oppervlaktewater langzaam af. In 2050 kan ook het westelijk deel een bui van 37 mm per uur niet meer verwerken.

Figuur 18: Hemelwaterafvoer

Goverwelle kent een volledig gescheiden systeem voor de afvoer van vuilwater. Dit is volledig onderheid en functioneert goed. Doordat het systeem onderheid is zorgt bodemdaling ervoor dat er barrières ontstaan voor het wegstromen van regenwater over straat en dat de kolken systemen breken. De wijk heeft op specifieke plekken wateroverlast, mede als gevolg van de (lokale) bodemdaling. Deze overlast zal toenemen door voortschrijdende bodemdaling en klimaatverandering en toenemende hoogteverschillen tussen buurten die wel en niet zijn opgehoogd. Het een en ander wordt verergerd doordat onderheide vuilwaterriolen steeds meer drempels gaan functioneren die verhinderen dat hemelwater zich gelijkmatig verdeelt.

Subparagraaf 2.6.10 Energiesysteem

In de wijk zijn nauwelijks woningen met een laag energielabel (D of lager), omdat de wijk in de jaren '80 is gebouwd. Een uitzondering hierop vormen de flats in Sportbuurt. Deze flats hebben potentie om te verduurzamen, zowel in isolatie als in energie opwekking met zonnepanelen en duurzame warmte.

Vrijwel heel Goverwelle verwarmt op dit moment via aardgas. Opwekking van duurzame energie vindt plaats via zonnepanelen op daken. Op basis van luchtfoto's lijkt dat meer dan de helft van de woningen inmiddels zonnepanelen heeft.

Subparagraaf 2.6.11 Recente ontwikkelingen

Van eerdere ingrepen voor kwaliteitsverbetering in Goverwelle is veel te leren: wat goed is gegaan, maar ook wat beter kan. Een tweetal van deze in het oogspringende ingrepen zijn:

Onlangs is de Wilhelmina van Pruisenlaan heringericht. Deze weg is onderdeel van de ringstructuur van ontsluitingswegen. De rijbaan was erg autodominant: 50km/h, asphalt, amper groen en vrijliggende fietspaden. De weg is afgewaardeerd naar 30km/h, waardoor de fietsers nu op de rijbaan kunnen. Dit heeft ruimte gecreëerd voor ruime groenvakken met onderbeplanting. De materialisering heeft een vriendelijkere en hoogwaardigere uitstraling en er is half-verharding bij de inritten toegepast om het beeld nog groener te maken. Het plan is om deze herinrichting door te trekken.

Figuur 19: Herinrichting Wilhelmina van Pruisenlaan

Rond 2005 heeft er verdichting plaatsgevonden in de vorm van een nieuw appartementencomplex aan de Sportlaan, een accent bij een van de entrees van de wijk. Het gebouw is gekoppeld aan de bestaande jaren '60 flat. Toevoeging van appartementen draagt bij aan de doorstroming in de wijk. Het effect van de verdichting is wel dat aan de achterzijde het parkeerterrein flink is uitgebreid ten koste van het groen. De Sportlaan zelf is heringericht, met meer groen aan de schoolzijde en een helderdere materialisatie, geen smalle fietspaden meer en minder paaltjes en andere verkeersbegeleidende maatregelen.

Figuur 20: Herinrichting Sportlaan

Paragraaf 2.7 Sociaal-maatschappelijke kenmerken

Subparagraaf 2.7.1 Inleiding

Goverwelle kan op sociaal-maatschappelijke kenmerken en statistieken worden getypeerd als een redelijk gemiddelde wijk zonder grote uitschieters, tenminste als we de cijfers over de hele wijk bekijken. De verschillen op buurtniveau zijn groter.

Subparagraaf 2.7.2 Bevolkingssamenstelling Goverwelle

De bevolking van Goverwelle is nog altijd relatief kinderrijk. De gemiddelde huishoudensgrootte lag in 2023 op 2,4. Terwijl het gemiddelde in Gouda 2,1 is. Dat neemt niet weg dat in de afgelopen 10 jaar het aantal 65-plussers en het aantal eenpersoonshuishoudens stevig is gestegen, meer dan het Gouds gemiddelde. Dat heeft tot gevolg gehad dat tussen 2013 en 2023 de bevolkingssamvang van Goverwelle is gedaald, van 11.600 naar 10.750. De oorzaken hiervoor zijn deels de algemene trend in Nederland naar huishou-

densverdunding, wat in Goverwelle waarschijnlijk wordt versterkt door de bouwperiode van de wijk, waardoor het aandeel 65-plussers relatief snel toeneemt.

Subparagraaf 2.7.3 Leefbaarheid en sociale veiligheid - Sportbuurt

De Sportbuurt zit, ondanks de problemen die er nog altijd zijn, in de lift. De jeugdoverlast vermindert en veel bewoners blijven lang wonen in Goverwelle. Er is veel (kwantitatief) groen, een buurttuin bij de Estafetteflat en er is veel saamhorigheid bij het Korverplantsoen. De nabijheid van sportverenigingen wordt zeer gewaardeerd en het Cruiffcourt is een mooie nieuwe speelvoorziening. Negatief is dat er nog altijd veel vuil en afval op straat is, er staan teveel zwerf fietsen, er is weinig kwalitatief groen. Ook is er sprake van parkeeroverlast. Het samenleven gaat soms moeizaam, er zijn problemen achter de voordeur, met weinig kansen voor jeugd en een risico om in de criminaliteit belanden, omdat kinderen opgroeien met veel risicofactoren. De inkomens zijn laag, er is criminaliteit en er is regelmatig overlast van jeugd.

Subparagraaf 2.7.4 Leefbaarheid en sociale veiligheid - Molenbuurt

De aanwezigheid van winkelcentrum en 't Govertje is positief voor de wijk. Het Baden Powellplantsoen is een fijne uitlooplek voor de buurt. De Molenbuurt is een gemêleerde buurt met veel senioren. In de buurt zelf is weinig groen, weinig (speel)voorzieningen en mogelijkheden om samen te komen (zoals een buurttuin en ontmoetingsmogelijkheden). De omgeving is onaantrekkelijk en armetierig, er slingert veel afval rond en er sprake is van verkeersoverlast. Vaak wordt door bewoners en professionals ook de jeugdoverlast genoemd. Die lijkt ook te maken te hebben met weinig naschoolse activiteiten en het ontbreken van ontmoetingsplekken in de buitenruimte. Grosso modo neemt de jeugdoverlast overigens wat af, met ook minder vernielingen dan voorheen.

Subparagraaf 2.7.5 Leefbaarheid en sociale veiligheid - Polderbuurt

Er wordt in de Polderbuurt veel parkeeroverlast ervaren. De buitenruimte is niet prettig: smal, versteend, met te weinig groen en teveel zwerfvuil. Er is te weinig te doen, met name voor de jeugd (ontmoeting, buurttuin, etc.). Positief is dat hier ook de jeugdoverlast wat af lijkt te nemen.

Subparagraaf 2.7.6 Leefbaarheid en sociale veiligheid - Vrijheidsbuurt

De Vrijheidsbuurt heeft een fijne sfeer, er zijn veel nette straten met iets meer groen dan elders in Goverwelle, alhoewel ook hier de straten als te versteend worden ervaren. Het buitengebied ligt in feite in de achtertuin. Er is geen sprake van jeugdoverlast. De politie krijgt weinig meldingen uit deze buurt. Er is wel enige parkeeroverlast.

Subparagraaf 2.7.7 Leefbaarheid en sociale veiligheid - Muziekbuurten en Componistenbuurt

De Muziekbuurten en Componistenbuurt hebben een fijne sfeer. De aanwezigheid van 't Govertje wordt breed gewaardeerd. Dit biedt mogelijkheden voor jongerenwerk en andere activiteiten. Aandachtspunten zijn het zwerfvuil rond de scholen, parkeeroverlast, de groenstrook langs de spoorlijn, overlast van het NS-station en soms een gebrek sociale samenhang. Ook hier valt tenslotte op de nabijheid van het groen net buiten de wijk, maar de stenigheid van de buurt aan de binnenkant.

Subparagraaf 2.7.8 Gezondheid

De gezondheidscijfers van Goverwelle als het gaat om overgewicht, eenzaamheid, roken, gebruik van zorgvoorzieningen en mantelzorg zijn vergelijkbaar met Gouda als geheel. De buurten binnen Goverwelle laten onderling wel verschillen zien. Met name in de Sportbuurt en Molenbuurt is het gezondheidsbeeld slechter dan in de andere buurten in Goverwelle. Meer mensen worden beperkt vanwege hun gezondheid in de Sportbuurt (ca. 38%) en Molenbuurt (ca. 36%) dan in de rest van Goverwelle (ca. 27%). In die buurten is ook meer eenzaamheid (ca. 53%) dan in de rest van Goverwelle (ca. 43%).

Paragraaf 2.8 Voorzieningen

Subparagraaf 2.8.1 Inleiding

Goverwelle is een woonwijk met verschillende voorzieningen. Dat Goverwelle een echte gezinswijk is, is te zien aan het rijke pallet aan basisscholen en kinderopvang in de wijk. De voorzieningen zijn vooral aan de Goverwellesingel gelegen (het station, het wijkwinkelcentrum, kantoren en maatschappelijke functies ter hoogte van de Aderpolderweg en de sporthal). Buitensporten vindt vooral plaats in de groene parken in de randen van de wijk. De langzaam veranderende bevolkingssamenstelling in de wijk leidt tot minder draagvlak voor voorzieningen, zoals scholen en winkels, maar ook tot een veranderende vraag naar

voorzieningen. Verschillende oudere bewoners geven aan behoefte te hebben aan meer ruimte voor ontmoeting in de wijk.

Subparagraaf 2.8.2 Scholen

Binnen de wijk liggen meerdere basisscholen, zowel reguliere basisscholen als speciaal onderwijs, zoals de Samuëlschool. Twee basisscholen bevinden zich nabij het station Goverwelle. Het speciaal onderwijs heeft een stadsbrede of zelfs regionale functie. Kinderen worden met busvervoer naar de school gebracht. In het kader van het integraal huisvestingsplan voor scholen in Gouda wordt vooruitgekeken naar toekomstige huisvesting van de scholen. Dit kan gaan om renovatie, samenvoeging van schoolgebouwen of verplaatsing. Dit biedt voor Goverwelle mogelijk kansen voor transformatie van schoolgebouwen/-locaties naar woningen of herinrichting naar ontmoetingsruimte of groen.

Subparagraaf 2.8.3 Kinderopvang

In Goverwelle zijn meerdere kindercentra gevestigd met kinder-en buitenschoolse opvang. Dit sluit aan op de grote hoeveelheid gezinnen die in Goverwelle wonen.

Subparagraaf 2.8.4 Bibliotheek

In Goverwelle bevindt zich een uitleenpunt van Bibliotheek Gouda. Dit uitleenpunt is recent verhuisd van de Irishof naar het naastgelegen pand aan het plein bij het wijkwinkelcentrum, waar ook denksport en biljart plaatsvinden. Langs de Middenmolenlaan is bij de basisscholen een kinderbibliotheek gevestigd.

Subparagraaf 2.8.5 Ontmoetingsruimte

Vlak bij het station van Goverwelle is ontmoetingsruimte 't Govertje gevestigd. In 't Govertje bevindt zich een koffiëbar voor ontmoeting en een ruimte voor activiteiten, zoals inloopsprekuren voor computervragen, dansles, spelletjes, yoga en naaiatelier.

Subparagraaf 2.8.6 Winkelcentrum

In het hart van de wijk ligt het winkelcentrum Goverwelle. Het winkelcentrum is goed bereikbaar met de auto en aan twee zijdes ligt een parkeerterrein. Het winkelcentrum ligt centraal in de wijk en iedereen kan binnen 5 minuten met de fiets bij het winkelcentrum zijn. Toch kiezen veel mensen nog steeds voor de auto. Dit heeft niet alleen met zware boodschappen te maken, maar ook met de fietsroutes naar het winkelcentrum toe. Deze routing is niet altijd even duidelijk en kan niet altijd als prettig worden ervaren. Het belangrijkste aspect hierin zijn de oversteekplaatsen naar het winkelcentrum. Vanuit de Componistenbuurt mist er een oversteek over de Goverwellesingel. Een olifantspad langs de reclamezuil van het tankstation laat goed het ongemak voor de fietser en voetganger zien. Ook vanuit de Polderbuurt en Vrijheidsbuurt is een onbedoelde oversteek aanwezig. Vanuit de Molenbuurt en Sportbuurt zijn de oversteekplaatsen er wel, echter heeft hier de auto voorrang en komt men aan beide zijdes uit op een parkeerterrein.

Subparagraaf 2.8.7 Zorg

Op het plein bij het wijkwinkelcentrum bevindt zich het Gezondheidscentrum Goverwelle. In het gezondheidscentrum bevindt zich een huisartsenpraktijk, een apotheek en (kinder)fysiotherapie, een schoonheidspecialist en accupunctuur praktijk.

Subparagraaf 2.8.8 Sport

In Goverwelle zijn veel sportmogelijkheden. Aan de zuidzijde van de wijk bevindt zich sporthal De Zebra. Aan de Hollandsche IJsselliggen verschillende sportaccommodaties, zoals honk- en softbal (HSV The Braves), petanque (Petanque Vereniging Gouda), beachvolleybal (VolinGO Beach), rugby (Rugby Football Club Gouda) en een skatebaan. Ten westen van Goverwelle als onderdeel van Gouda-Oost liggen voetbalvelden van voetbalvereniging Jodan Boys en tennisvelden van tennisvereniging BeQuick.

Subparagraaf 2.8.9 Voorzieningscluster Aderpolderweg

Aan de zuidzijde van de Goverwellesingel, met een ingang aan de Aderpolderweg is een kantoren-voorzienings cluster gevestigd. Dit zijn belangrijke functies voor Goverwelle. Zo is de kerk Oostpoort hier gevestigd, een plek waar mensen bezinnen en samenkomen. Maar ook functies zoals een tandarts, diëtist, fysio en verschillende kantoren vinden hier hun plek; functies die een buurt nodig heeft en gewaarborgd moeten worden.

Vanuit een ruimtelijk oogpunt zijn er meerdere punten om kritisch te zijn. Richting de Goverwellesingel zijn achterkanten van de gebouwen gesitueerd met een dichte gevel. De entrees van de bebouwing liggen aan de Aderpolderweg en grenzen direct aan de parkeerplaatsen en aangrenzende schuttingen van de naastgelegen woningen. Het gevoel ontstaat dat de bebouwing twee achterkanten heeft. De openbare ruimte aan de 'voorzijde' is volledig gedomineerd door parkeerplekken. De smalle straat is ingericht met verschillende types betonstraatsteen en veel paaltjes, biggenruggen om foutief parkeren tegen te gaan. Alles tezamen ontstaat een sleets beeld.

Subparagraaf 2.8.10 Stadsakker

In het zuidoosten van Goverwelle tussen de Goejanvervelledijk en de Hollandsche IJssel ligt aan het Goverwellepad Stadsakker Gouda. Op de stadsakker worden op een duurzame wijze en lokaal gezonde groenten, kruiden en fruit verbouwd. Dit wordt verkocht in groentepakketen. Voedsel uit eigen omgeving, van eigen grond, eigen kweek, dichtbij. Stadsakker Gouda wordt gerund door circa 80 vrijwilligers. Daarmee heeft de akker ook een sociale functie. De Stadsakker heeft de potentie om te groeien, wellicht door het toevoegen van een gemeenschappelijke ruimte.

Hoofdstuk 3 Streefbeeld

Paragraaf 3.1 Goverwelle in 2040

Het nieuwe verhaal van Goverwelle gaat over een wijk die kleurrijker, vriendelijker, zachter, socialer en groener is geworden. De wijk heeft zich ontwikkeld van een wat anonieme woonwijk naar een kleurrijke leefwijk. We schrijven 2040... in de wijk is het prettig om te wonen en om te zijn. Buren maken een praatje in de fraai ingerichte straat. Kinderen spelen op groen ingerichte pleintjes en schoolpleinen en als het heel hard regent vangen we daar water op. Bewoners maken een langere wandeling door het Steinse Groen, het Baden Powellplantsoen of over de Voorwillensweg naar het centrum van Gouda voor een drankje. In de wijk wordt meer omgekeken naar elkaar en een helpende hand is nooit ver weg. De biodiversiteit in de wijk is verbeterd. Het wijkhart bruist van activiteit zo op zijn tijd. Bewoners zijn weer trots op Goverwelle. Het is een geliefde wijk. Een wijk met 'kleur op de wangen'!

De voorzieningen in de wijk hebben een impuls gekregen. Er is een warm, multifunctioneel wijkcentrum gekomen, waar diverse voorzieningen geclusterd bij elkaar zijn gekomen. Een hart voor de wijk. Verenigingen maken hier veel gebruik van. Activiteiten en evenementen worden georganiseerd, voor zowel jeugd als ouderen, van biljarten tot yoga, van minimarkt tot muziekoptredens, van taalles tot brei-cursus. Ook de bibliotheek heeft een plek in het wijkhart. De bibliotheek is met programmering rondom educatie en cultuur meer dan een uitleenpunt van boeken geworden. Mede door dit warme nest in de wijk is er minder eenzaamheid onder ouderen in de wijk. En ook jongeren hebben een plek om te zijn. En, niet te vergeten, de koffie is er heerlijk.

Het gebied rondom het station heeft een metamorfose ondergaan. Het stationsplein is nieuw ingericht tot een overzichtelijk en groen plein met zitbankjes. Het nieuwe watersysteem draagt er bij aan de kwaliteit van de omgeving. Omdat het gebruik van het station door bewoners van Gouda-Oost is toegenomen was een nieuwe fietsenstalling hoognodig. Het station is ook een recreatieve toegangspoort naar de natuur in het Goudse Hout en de Reeuwijkse Plassen. Een buitenpoort dat het startpunt is om van de natuur te genieten. Het station en stationsplein zijn natuurinclusief ontworpen.

Het wijkwinkelcentrum heeft een opknopbeurt gehad. Er is meer verbinding tussen binnen en buiten en het winkelcentrum heeft een gezicht gekregen aan de Goverwellesingel. Economisch gaat het goed met de winkels. Ze versterken elkaar en organiseren gezamenlijke acties en activiteiten. De weekmarkt is goed bezocht en heeft meer kleur gekregen door een breder aanbod van producten en een gezellige sfeer. Het ondernemerschap is zichtbaar.

Nabij het station langs de Goverwellesingel tussen station en wijkwinkelcentrum zijn nieuwe appartementen ontwikkeld, op loopafstand van het wijkwinkelcentrum en de voorzieningen. Het zijn hoogteaccenten in de wijk die een diversiteit aan appartementen bevatten, zowel koop als huur met een brede range aan huur- en koopprijzen. Hierdoor kunnen jonge mensen hun wooncarrière starten in Goverwelle en oudere mensen doorstromen van een voor hen wat te groot geworden eengezinswoning naar een comfortabel appartement. Het was even wennen aan de hoogbouw, maar door de mooie architectuur en de ligging nabij station en wijkhart zijn de woongebouwen echt onderdeel van de wijk.

De woningen in de wijk zijn verduurzaamd door isolatie en energieopwekking via zonne-energie. De warmtevoorziening is verduurzaamd, waardoor de wijk gasloos is geworden. De bouw van nieuwe woningen en woningrenovaties worden met circulaire, duurzame materialen uitgevoerd.

De scholen en kindercentra in de wijk hebben een prettig onderkomen. Het binnenklimaat is goed en de buitenruimtes zijn groen en aantrekkelijk ingericht.

De openbare ruimte in de wijk is veel groener ingericht. De stenen uitstraling is verleden tijd. Straten, woonerven en pleintjes zijn heringericht. De inrichting van de woonstraten is meer gericht op voetganger en fietser en de auto dient zich hieraan aan te passen. Hierdoor is de verkeersveiligheid in Goverwelle toegenomen. Er zijn minder ongelukken en bewoners voelen zich ook veiliger.

Door meer bomen, planten en bloemen in de straten is de wijk ook koeler geworden op hete dagen. De wijk wordt omzoomd door een parkachtige groenstructuur met wandelpaden, sportvoorzieningen en verbindingen naar het buitengebied. Dit wordt gekoesterd. Er is een betere, groene verbinding tussen dit prachtige groen aan de randen en de straten binnen de wijk, maar ook een betere verbinding tussen de verschillende buurtjes in de wijk. De historische, groene linten in de wijk, de Voorwillenseweg en de Goejanvervelledijk, vormen een ideale fietsverbinding tussen de wijk en het historische centrum van Gouda. Deze verbindingen zijn nog aantrekkelijker ingericht en op enkele plekken verrijkt met nieuwe woningen die passen bij de kwaliteit van dit lint.

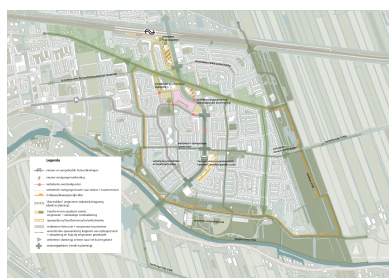
Bewoners voelen zich eigenaar van het groen en zijn geïnspireerd om ook hun tuinen groener in te richten. Groen maakt gelukkiger en vermindert stress. De groene omgeving in Goverwelle nodigt uit om naar buiten te gaan en te bewegen. Kinderen leren beter in een groene omgeving én worden socialer. De vlinders en bijen zijn teruggekeerd in Goverwelle, een symbool dat het goed gaat met de biodiversiteit in de wijk. Ook leven de bewoners gezonder, doordat ze meer sporten en bewegen buiten. De sportschool biedt bootcamps aan in de groengebieden aan de randen van de wijk. Ommetjes of lange wandelingen en fietstochten naar en in het buitengebied worden veelvuldig gemaakt. En de sportvoorzieningen en speelplaatsen in de parkranden worden veel gebruikt.

De verbetering van de inrichting van de openbare ruimte in Goverwelle kon alleen doordat in zowel de ondergrond als in de bovengrond het nodige is gebeurd. Goverwelle is hard op weg naar een klimaat robuuste inrichting. Dat is iets om trots op te zijn. Regenwater wordt op veel plaatsen al niet meer afgevoerd met buizen die kwetsbaar zijn voor bodemdaling, maar met klimaatstroken en molgoten. Wadi's groenstroken en waterpleinen zorgen voor een buffer als het echt hard regent. Het watersysteem wordt overal zichtbaar en draagt bij aan de kwaliteit van de wijk.

Daling van de bodem hoort bij Gouda. Maar in Goverwelle was het wel heel erg. De vele verzakkingen in de wijk zijn stapsgewijs verholpen door ophoging. In de toekomst zullen er minder verzakkingen zijn omdat de openbare ruimte is heringericht in combinatie met het verbeteren van het watersysteem. De bewoners hebben met behulp van een collectieve aanpak hun eigen parkeerplek heringericht met een haag op erfafscheiding en grasbetontegels in plaats van klinkers en gewone tegels. Hierdoor heeft het een groene uitstraling én loopt het water weg.

De grootste verandering is misschien wel dat de bewoners in de wijk weer trots zijn op Goverwelle. Er is een gevoel van veiligheid, er is sociale verbinding, het zwerfvuil is weg en de kinderen spelen blij buiten. En de ouders of grootouders kijken trots toe. Goverwelle heeft de afgelopen 15 jaar niet afgewacht, maar is met positieve energie gaan werken aan de toekomst van de wijk. Nu, in 2040, is de wijk klaar voor de toekomst, een zonnige toekomst!

Op de visiekaart voor de toekomst Goverwelle staan de belangrijkste ruimtelijke maatregelen die invulling geven aan de ambities voor de wijk. Dit zijn maatregelen voor versterking van onder andere de groen- en waterstructuur, wijkvoorzieningen, ontmoetingsplekken, routes door de wijk en verbindingen met het omliggend gebied.

Figuur 21: Visiekaart

Paragraaf 3.2 Speerpunten en focusprojecten

Om de visie voor de toekomst van Goverwelle waar te maken wordt ingezet op drie speerpunten. Deze drie speerpunten sluiten aan op de opgaven waar Goverwelle voor staat. Elk speerpunt is uitgewerkt in een overzichtelijk aantal focusprojecten en interventies om de ambitie en doelen voor Goverwelle waar te maken.

Figuur 22: Speerpunten

Hoofdstuk 4 Speerpunt A - Aantekkelijke, groene en veilige openbare ruimte en sterke verbindingen

Paragraaf 4.1 Wat willen we bereiken?

De ambitie is dat Goverwelle een aantrekkelijke, veilige en verbonden wijk is waar bewoners blij en trots op kunnen zijn. Om dit te bereiken is de inzet om de kwaliteit en aantrekkelijkheid van de openbare ruimte in Goverwelle te vergroten. Daarnaast is de uitdaging om verbindingen met omliggende wijken en het buitengebied te verbeteren. Het stenige karakter van Goverwelle wordt verzacht door toevoegen van groen. De overtuiging is dat wanneer de openbare ruimte aantrekkelijker wordt, bewoners hier trots en zuinig op zijn.

Paragraaf 4.2 Waar zetten we op in?

In het omgevingsprogramma Goverwelle zetten we in op de volgende punten op het gebied van aantrekkelijke, groene en veilige openbare ruimte en sterke verbindingen:

- Aantrekkelijke heringerichte straten met behulp van inrichtingsprofielen per straattype
- Wijkmobiliteitsplan met mobiliteitsmaatregelen voor doorstroming, mobiliteitstransitie en verkeersveiligheid
- Versterken en opwaarderen 'groene kruis' als belangrijkste groene verbinding door de wijk
- Versterken verbindingen met andere wijken en buitengebied
- Ruimtelijke regie op de cultuurhistorische linten Voorwillenseweg en Goejanverwelledijk

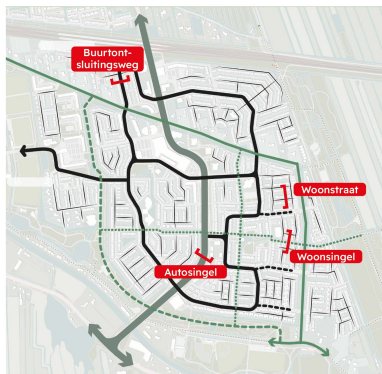
Paragraaf 4.3 A1 - Aantrekkelijke heringerichte straten m.b.v. inrichtingsprofielen per straattype

Subparagraaf 4.3.1 Inleiding

De hier gebruikte benamingen van de profielen hebben betrekking op de ruimtelijke (of stedenbouwkundige) inrichting (en betreffen niet de officiële wegategorisering).

Vergelijkbaar met de herinrichting van de Wilhelmina van Pruisenlaan zullen in de komende jaren stapsgewijs straten in de wijk worden heringericht. Belangrijk is om wijkbreed regie te voeren over deze herinrichting, zodat er uniformiteit in straatinrichting ontstaat. Op dit moment zijn er teveel verschillende inrichtingen met materiaalgebruik, waardoor een rommelig beeld ontstaat. De uniformiteit ontstaat door te werken met inrichtingsprofielen per straattype.

Goverwelle is grofweg op te delen in vier straattypes met dezelfde ontwerpprincipes. Per straattype is aan te wijzen wat de sterktes en zwaktes zijn, en welke ingrepen er mogelijk zijn binnen het betreffende profiel. Zo ontstaat er als het ware een 'toolbox' van ingrepen per straatprofiel. Uiteraard is dit geen knellend keurslijf en zijn er ook andere ingrepen mogelijk die bijdragen aan een klimaatrobuuste inrichting en verbeterde uitstraling. Per specifieke locatie zal uiteindelijk gekeken moeten worden welke ingrepen mogelijk zijn.

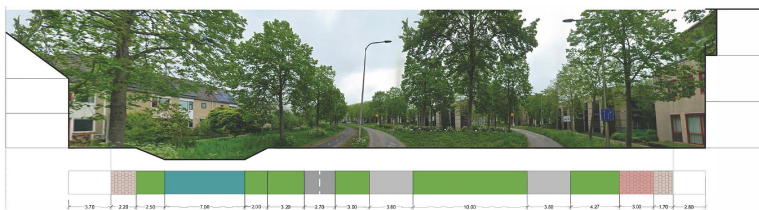
Figuur 23: Overzicht principe profielen Goverwelle

Subparagraaf 4.3.2 Autosingel - voorbeeld: Goverwellesingel

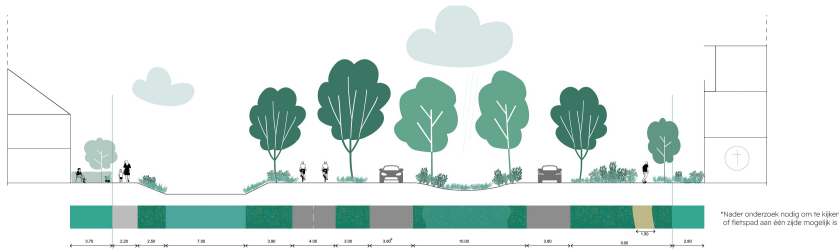
De autosingel, Goverwellesingel, is de belangrijkste autoverkeersontsluiting van de wijk. De weg ligt in een breed en groen profiel, en vormt zo een groene ader die van noord naar zuid dwars door de wijk heen loopt. De weg heeft een verbindende rol voor het (auto)verkeer en voor het langzaamverkeer is het een barrière tussen de verschillende wijken. Door de geringe hoeveelheid aan oversteekplaatsen en/of kwaliteit van de oversteekplaatsen voor voetgangers en fietsers zie je op meerdere plekken 'olifantspaden' ontstaan. Het formaliseren van deze oversteken, of juist ontmoedigen en zorgen voor een betere begeleiding naar de formele oversteken kan de veiligheid positief beïnvloeden. Ook de bereikbaarheid van maatschappelijke functies zoals het winkelcentrum en de kerk kan hierdoor beter worden. In het op te stellen wijkmobiliteitsplan wordt hier verder op gestudeerd.

De grote hoeveelheid groen zorgt niet alleen voor een prettig beeld, maar heeft ook een bijdrage voor verkoeling van de wijk. Het gaat hittestress tegen. Ook zorgt het voor biodiversiteit. De Goverwellesingel is onderdeel van de Goudse Ecologische Hoofdstructuur. Het groen bestaat hoofdzakelijk uit hoge bomen en weelderige grassen en lage planten. Mocht er in de toekomst gekapt worden en nieuwe aanplant van bomen nodig zijn, dan is de diversiteit in boomsoorten te behouden voor zowel de weerbaarheid tegen ziekten als voor de biodiversiteit. De circa 10 meter brede middenberm kan dienst doen als wadi/wateropvang op het moment dat de bestaande bomen vanwege ouderdom/ziekte gekapt moeten worden, daarbij tevens rekeninghoudend met waardevolle onderbegroeiing.

Aan beide zijdes van rijbaan ligt een (vrijliggend) fietspad. Er kan worden onderzocht of het nodig is om aan twee zijdes een fietspad te hebben, of dat het mogelijk is om een tweerichtingsfietspad aan één zijde te realiseren. Daardoor ontstaat extra en robuuster groen.

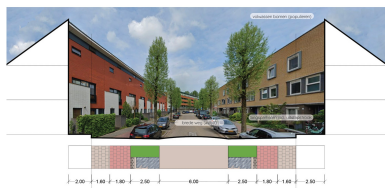
Figuur 24: Goverwellesingel - huidige situatie

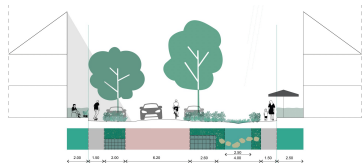
Figuur 25: Goverwellesingel - mogelijk toekomstbeeld

Subparagraaf 4.3.3 Buurtontsluitingswegen - voorbeeld: Symfonielaan

De buurtontsluitingswegen die door Goverwelle lopen is een bredere weg, met vrijliggende fietspaden. De wegen ontsluiten het autoverkeer van de verschillende buurtjes naar de Goverwellesingel. Er zijn plannen om deze wegen af te waarderen naar 30km/h waardoor de fietsers op de rijbaan kunnen en er meer ruimte ontstaat voor groen. Op de W. van Pruisenlaan heeft de herprofilering al plaatsgevonden. De ontsluitingswegen ter hoogte van het station (Symfonielaan, Ouverturelaan) is nog niet in dit regime opgenomen, maar een dergelijke aanpassing is ook hier aanbevolen. Over de Middenmolenlaan rijdt de bus. Fietsers en bussen op dezelfde weg mogen elkaar niet hinderen. Vooral voor kwetsbare fietsers is dat risicovol. Hier lijkt het behoud van de vrijliggende fietspaden logisch. Dit zal verkeerstechnisch verder onderzocht moeten worden. De transformatie is ook mogelijk in de vorm van een asymmetrisch profiel. Hierdoor kan de ontstane ruimte voor groen (circa 5 meter) gebundeld worden, en biedt dit ruimte voor een groenstrook die ook water op kan vangen (wadi).

Figuur 26: Symfonielaan - bestaande situatie

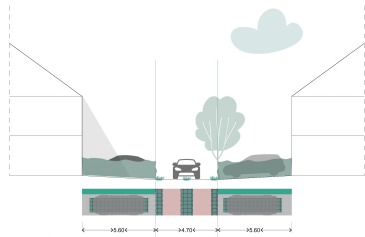
Figuur 27: Symfonielaan - mogelijk toekomstbeeld

Subparagraaf 4.3.4 Woonstraten - Voorbeeld: Schilkerpolderstraat

Door bijna de hele wijk zijn er woonstraten met een erg smal profiel. Het openbare deel is slechts 4,7 meter breed, met privé voortuinen van circa 5,6 meter diep. Er zijn vaak geen openbare parkeerplekken in de straat, alleen op de koppen van bouwblokken. Hierdoor wordt geparkeerd in de voortuin en zijn deze hoofdzakelijk volledig betegeld. Door het smalle straatprofiel en de parkeerplaatsen in de voortuin hebben de straten een erg versteend beeld. Ondanks de geringe ruimte zijn er toch enkele mogelijkheden om het profiel te vergroenen, zowel in het openbaar gebied als in de private voortuinen. Daar waar de private voortuinen eigendom zijn van een woningcorporatie wordt de mogelijkheid groter. In de straat zou er een halfverhardingstrook met graskeien of grasbetontegels toegepast kunnen worden. Deze materialisatie zou ook op de private parkeerplaatsen doorgezet kunnen worden. Daarnaast kan de gemeente 'tegelwippen' op eigen terrein stimuleren. Met name de zijdelingse erfscheidingen tussen de voortuinen bieden ruimte voor een haag of hekwerk met klimplanten.

Figuur 28: Schilkerpolderstraat - bestaande situatie

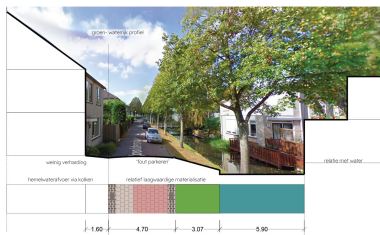

Figuur 29: Schilkerpolderstraat - mogelijk toekomstbeeld

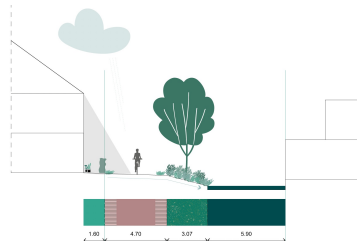
Subparagraaf 4.3.5 Woonsingels - voorbeeld: Grietpoldersingel

De woonsingels hebben in de basis al een prettige opzet. De autoluwe straten hebben een rustig beeld, het water en groene talud dragen hier aan bij. Wel valt op dat er op sommige woonsingels 'fout geparkeerd' wordt. Hier wordt geparkeerd aan de rand van de straat, terwijl dit eigenlijk op eigen terrein moet gebeuren naast de kwadrantwoningen. De bewoners hebben hun tuin echter dichtgezet, om zo een privétuin te realiseren.

Een ander punt is de materialisatie. Deze is van een laagwaardige kwaliteit. Door de materialisatie op te waarderen en meer uitgesproken te maken kunnen deze belangrijke fietsroutes visueel versterkt worden. Een ander opvallend punt is dat het hemelwater direct wordt afgevoerd via kolken in de weg. De singels bieden bij uitstek kans om het hemelwater af te laten stromen naar het oppervlaktewater. Hierdoor kan het riool ontzien worden. Technisch zal uitgezocht moeten worden of dit wenselijk is.

Figuur 30: Grietpoldersingel - bestaande situatie

Figuur 31: Grietpoldersingel - mogelijk toekomstbeeld

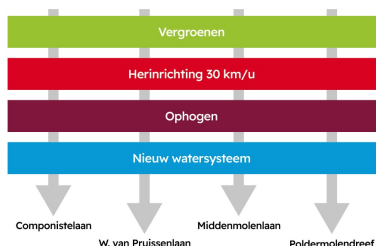
Paragraaf 4.4 A2 - Wijkmobiliteitsplan met mobiliteitsmaatregelen voor doorstroming, mobiliteitstransitie en verkeersveiligheid

Gouda heeft een verkeerscirculatieplan voor heel Gouda vastgesteld met daarin mobiliteitsmaatregelen voor verbetering van het mobiliteitssysteem. Belangrijke punten zijn méér ruimte voor voetgangers en fietsers en betere bereikbaarheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doorstroming van het verkeer. Voor Goverwelle is een belangrijke maatregel om de stedelijke randweg Goverwellesingel (50 km/u) te verbeteren met voorrangspoleinen en oversteeklichten gericht op het verbeteren van een veilige oversteek.

De buurtontsluitingswegen worden in maximum snelheid afgewaardeerd naar 30 km/u door middel van herinrichting. Dit betreft de Componistenlaan, Poldermolendreef, Wilhelmina van Pruisenlaan (gedeeltelijk reeds uitgevoerd) en Middenmolenlaan. Het sturen op lagere snelheden geeft meer kansen voor verblijfskwaliteit in de inrichting. De reeds gedeeltelijk heringerichte W. van Pruisenlaan toont dit aan. Aan de herinrichting kunnen andere doelstellingen worden gekoppeld, zoals ophoging van de bodem, vergroening en aanpak van wateroverlast.

In de wijk kan nog steviger worden ingezet op de mobiliteitstransitie van auto naar lopen, fietsen en OV. Dit kan worden gestimuleerd door onder andere betere busverbindingen, waaronder een bushalte bij het station en het aanbieden van deelmobiliteit in de wijk.

Verspreid in Goverwelle zijn lokale maatregelen nodig om de oversteekbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en verkeersafwikkeling te verbeteren, onder andere rondom schoolzones. De snelheidsverlaging naar 30 km/u moet uitwerking krijgen op straatniveau, evenals eventuele parkeerregulering. Dergelijke punten krijgen een plek in wijkmobiliteitsplannen. De uitvoering daarvan krijgt zo veel mogelijk een koppeling met regulier beheer-en onderhoud. Voor Goverwelle wordt een wijkmobiliteitsplan opgesteld in 2025/2026. Tijdens een bewonersavond voor het omgevingsprogramma Goverwelle zijn in juni 2024 al de nodige verkeersveiligheidsknelpunten geïnventariseerd. Deze worden ingebracht bij het opstellen van het wijkmobiliteitsplan.

Figuur 32: Mobiliteitsmaatregelen Goverwelle

Paragraaf 4.5 A3 - Versterken en opwaarderen 'groene kruis' als belangrijke groene verbindingen in de wijk

In de stedenbouwkundige opzet van de wijk zijn in oost-west richting en in noord-zuid richting twee wattergangen aangelegd, die steeds aan één kant wordt begeleid met een berm van ruim 3 meter met bomen. Ze vormen op die manier een "groen kruis" in de wijk. De straten die er langs liggen hebben in de naamgeving steeds de uitgang "woonsingels", behalve de Knipmolenweg. Het zijn - los van de oude linten Voorwillensweg, Goejanverwelledijk en de Goverwellesingel - de enige doorgaande lijnen in de wijk met grote bomen. Ze vormen ook de schakels tussen de groene randen van de wijk en de wijk zelf en zijn daarom in principe ook bruikbaar als route naar het wandelommetjes. Ook vormen ze onderdeel van de fietsstructuur van de wijk.

De huidige situatie is echter voor verbetering vatbaar op de volgende punten:

- Het groene kruis als doorgaande wandel- en fietsverbinding kan herkenbaarder worden gemaakt. Nu is het beeld als autostraat dominant;
- Op het Lakerpolderplein zit een gat in het doorlopende groen en water;
- Langs het meest westelijke deel van het Knipmolenweg loopt geen singel met groen. Het water is hier eigenlijk achter de woningen aangelegd in de vorm van een vijver.

De volgende maatregelen worden voorgesteld:

- Op het moment dat de straten worden opgehoogd zal een straatinrichting worden gekozen bestaande uit elementen uit het straatprofiel "woonsingels" (zie 4.3.5);
- Het Lakerpolderplein wordt heringericht, wat tevens bijdraagt aan het nieuwe watersysteem (koppeling peilgebieden oost en west);
- De oversteek over de Goverwellesingel tussen Lakerpolderplein en Knipmolenweg wordt vriendelijker voor voetgangers en fietsers, onder andere vanwege de aanleg van een voorrangsp plein.

Voor Gouda is biodiversiteit belangrijk. Hiervoor is een omgevingsprogramma Groen: Biodiversiteit opgesteld. Met dit programma wil de gemeente Gouda als gezonde stad invulling geven aan de algemene en bijzondere zorgplicht voor de natuur (flora en fauna). Onder andere door het versterken, vergroten en verbinden van leefgebieden. Voor de wijk Goverwelle wordt ingezet op de diersoorten: argusvlinder, grote bladsnijder, koekoek, bijenorchis, wezel en kleine watersalamander. De duurzame instandhouding van deze soorten zijn belangrijk voor het beheer, inrichting en gebruik van de groene verbindingen.

Paragraaf 4.6 A4 - Versterken verbindingen met andere wijken en buitengebied

Subparagraaf 4.6.1 Verbinding naar omliggende wijken

In het Verkeerscirculatieplan is opgenomen dat onderzoek wordt gedaan naar een nieuwe langzaamverkeersverbinding tussen Goverwelle en Gouda Oost, via de sportvelden. Dit draagt bij aan een fijnmaziger

fietsnetwerk. Het onderzoek maakt deel uit van het op te stellen wijkmobiliteitsplan voor Goverwelle. Dan zal een definitieve beslissing worden genomen om deze verbinding wel of niet aan te leggen. Dat lijkt ook het moment om verschillende groenstructuren in de verschillende wijken op elkaar aan te laten sluiten en waar mogelijk versterken.

Subparagraaf 4.6.2 Verbindingen met het buitengebied

Een belangrijke kwaliteit van Goverwelle is het omliggende groen en naastgelegen buitengebied. Bijvoorbeeld het Steinse Groen aan de oostzijde inclusief natuurspeelplaats en het Goverwellepad aan de zuidzijde van de wijk, welke doorloopt in het Baden Powellplantsoen en het Westmolenpad. Ook de sportvelden aan de zuidoostkant van de wijk bieden ruimte en recreatie. Daarnaast ligt de Polder Stein direct aan de wijk, en liggen de Reeuwijkse plassen op fiets,- en loopafstand.

Goverwelle heeft al met al een perfect buitengebied dicht bij de wijk om te recreëren en te bewegen, wat een grote bijdrage kan leveren aan de (mentale) gezondheid. Echter, dit buitengebied is op niet alle plekken even goed bereikbaar. Met het dichtn van een paar 'missing links' kan er een aantal mooie recreatieve rondjes gemaakt worden langs waardevolle regionale biodiversiteitshotspots. Het gaat hier om herstel van een stuk jaagpad, ten oosten en ten westen van de Goverwellebrug, een wandelverbinding vanaf het verlengde van de Goverwellebrug naar de Korte Tiendweg en een doorsteek tussen de Steinse Tiendweg en de Steinsedijk.

In algemene zin kan het toevoegen van buitensportvoorzieningen, trimbaanelementen en uitzichtpunten de kwaliteit van recreatieve routes versterken.

Figuur 33: Mogelijke wandelroutes

Paragraaf 4.7 A5 - Ruimtelijke regie op de cultuurhistorische linten

Subparagraaf 4.7.1 Voorwillenseweg

Dwars door de wijk loopt het cultuurhistorische lint, de Voorwillenseweg. Het is een prachtige structuur die vanwege meerdere kwaliteiten belangrijk is om te borgen en optimaal te benutten. Bij het borgen van de waarden van het cultuurhistorische lint is het belangrijk dat er niet alleen naar het 'gemeentelijke' deel van het lint wordt gekeken, de private kavels zijn ook een belangrijk onderdeel van deze 'biotop'. Dit krijgt vorm door bescherm- en ontwikkelregels in het omgevingsplan gebaseerd op de principes en uitgangspunten zoals omschreven in bijlage VI.

De bebouwing aan de Voorwillenseweg heeft, met name aan de noordzijde, een lossere opzet ten opzichte van de rest van de wijk. Dit geeft ruimte en 'lucht' langs het lint. De woningen staan allen in dezelfde hoek 'gedraaid' ten opzichte van het lint, en relatief ver 'achter op' de kavels. Hierdoor ontstaat een ruime voortuin. Bij nieuwe aanbouwen, bijgebouwen en andere ontwikkelingen is het van belang dat deze geen negatieve invloed hebben op het ruime groene beeld van de Voorwillenseweg. Met name de situering en de rooilijnen zijn hier van belang.

Figuur 34: Voorwillenseweg - bestaande situatie

Een belangrijke rol van de Voorwillenseweg is dat het een prachtige en prettige langzaamverkeersverbinding is die dwars door de wijk loopt. Het is een verbinding die de wijk zowel met de binnenstad van

Gouda als met het buitengebied verbindt. De Voorwillenseweg is voor het overgrote deel autovrij, op enkele plekken is bestemmingsverkeer toegestaan. Te hard rijdende scooters geven regelmatig overlast. Er ligt een kans om het lint naast een verkeersfunctie ook een recreatieve functie te geven, zodat het een bestemming op zichzelf wordt. Hier is bijvoorbeeld te denken aan een trimbaanrondje (4KM) rondom de wijk. Dit draagt bij aan actief bewegen en gezond gedrag.

De oversteek over de Goverwellesingel is nu alleen bedoeld voor fietsers, waar de verkeerslichten op afgestemd zijn. In de praktijk zijn er veel voetgangers die hier oversteken. Mensen die slecht ter been of mindervalide zijn, voelen zich onveilig om over te steken gezien de korte afstelling van het stoplicht. Voor een inclusieve route en het stimuleren van wandelen en lopen is het advies om te onderzoeken of de oversteek ook voetgangersvriendelijk gemaakt kan worden. Intensivering van gemotoriseerd verkeer op het lint door nieuwe ontwikkelingen moet zoveel als mogelijk voorkomen worden.

Figuur 35: Voorwillenseweg - mogelijk toekomstbeeld

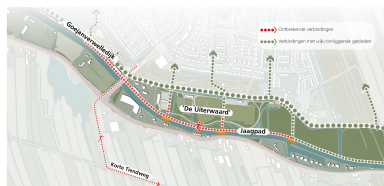
Naast de rol van een belangrijke langzaamverkeersroute hebben de linten een belangrijke rol vanuit de natuur en het klimaat. Binnen de wijk is weinig groen en veel steen aanwezig. De linten vormen hier een welkome uitzondering op. Het water dient een belangrijke rol in de waterhuishouding en helpt piekbuien op te vangen. Prachtige knotwilgen en andere inheemse soorten zorgen voor verkoeling in de stenige wijk. Het is wenselijk om de continuïteit van de historische situatie met wilgen te behouden (en dus geen differentiatietoe te passen). De bermen bieden een plek voor allerlei soorten kleine dieren, insecten, vogels en verschillende soorten fauna. Bij het toevoegen van recreatieve functies is het van belang om het effect op flora en fauna in ogenschouw te nemen. Het leefgebied van de doelsoorten zoals benoemd in het Programma Groen: Biodiversiteit moet op z'n minst behouden blijven en waar mogelijk versterkt en uitgebreid worden.

Figuur 36: Verbindingen Voorwillenseweg

Subparagraaf 4.7.2 Goejanverwelledijk

Alhoewel de Hollandsche IJssel een prachtig uiterlijk heeft, is deze niet overal even makkelijk te bereiken en bewonderen. Soms is private grond direct aan De IJssel gelegen, op andere plekken mist er een pad. Een mogelijkheid is om het historische 'Jaagpad' terug te brengen om zo de Hollandsche IJssel beter te kunnen ervaren. Een en ander vraagt nader onderzoek ophaalbaarheid. De Goejanverwelledijk is voor een groot deel autoluw en is daarmee een prachtig onderdeel van het regionale fiets- en voetgangersnetwerk, dat de dorpen en steden met het buitengebied en met de binnenstad van Gouda verbindt. Het borgen van de waarden van de Goejanverwelledijk krijgt vorm door bescherm- en ontwikkelregels in het omgevingsplan gebaseerd op de principes en uitgangspunten zoals omschreven in bijlage VI. Ook hier liggen kansen om de biodiversiteit te verbeteren, bijvoorbeeld door het bloemrijker maken van de bermen en mogelijk door het toevoegen van andere landschapselementen (hagen).

Figuur 37: Verbindingen Goejanvervelledijk

Hoofdstuk 5 Speerpunt B - Toekomstbestendig bodem-, water- en energiesysteem

Paragraaf 5.1 Wat willen we bereiken?

De ambitie is dat Goverwelle een toekomstbestendig bodem-, water- en energiesysteem krijgt. De bodemdaling is geen bron van overlast. Het watersysteem in de wijk is vernieuwd op een wijze die klimaatverandering kan opvangen (klimaatadaptief) en robuuster is voor veranderingen in de bodem. Het gericht ophogen en aanpassen van het watersysteem draagt bij aan een aantrekkelijke, groene openbare ruimte en voortuinen en verbetering van de biodiversiteit. De inzet is dit te bereiken door in buurten en straten gericht op te hogen, maatregelen voor een natuurlijk watersysteem, mobiliteitsmaatregelen en aanpassing van het wegprofiel te koppelen.

Paragraaf 5.2 Waar zetten we op in?

In het omgevingsprogramma Goverwelle zetten we in op de volgende punten op het gebied van toekomstbestendig bodem-, water- en energiesysteem:

- Projectmatig ophogen van straten
- Een nieuw, natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem
- Een wijkaanpak voor energietransitie

Paragraaf 5.3 B1 - Projectmatig ophogen van straten

Goverwelle heeft te maken met flinke bodemdaling die ook nog lokaal sterk afwijkt. Om de bodemdaling aan te pakken wordt verkend om over te stappen van het gefragmenteerd en reactief aanpakken van bodemdaling naar een meer projectmatige, geplande aanpak van ophogingen, gekoppeld aan herinrichting van straten (A1) en maatregelen voor een natuurlijk en bodemdalingsbestendig watersysteem (B2). Hierbij is de insteek dat bewoners 'meedoen' in de buurtgerichte aanpak door het aanpakken en vergroenen van de voor- en achtertuin met klimaatadaptieve inrichting. De gemeente start een onderzoek naar de haalbaarheid van projectmatige ophogingen. Dit vraagt om een meerjaren-uitvoeringsprogramma. Hiervoor is inzicht nodig in de financiële, technische en organisatorische haalbaarheid.

Paragraaf 5.4 B2 - Een nieuw, natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem

Subparagraaf 5.4.1 Inleiding

Het watersysteem van Goverwelle functioneert niet goed. Bij de bewoners staat dit hoog op de agenda (zie bijlage V). De wijk is niet voorbereid op klimaatverandering. Het bestaande kolkenstelsel voor hemelwaterafvoer voldoet niet aan het huidige beleid en is gevoelig voor bodemdaling. Om deze problemen aan te pakken zijn maatregelen nodig op straat-, buurt- en wijkniveau. De belangrijkste opgaven voor het watersysteem van Goverwelle zijn het verminderen en voorkomen van overlast in buurten, straten en tuinen en het verminderen van de afhankelijkheid van de omgeving bij droogte en bij regen. Om de problemen van wateroverlast, mede als gevolg van bodemdaling, het hoofd te bieden is de intentie om het watersysteem stap voor stap om te vormen naar een bodemdalingsbestendig systeem dat aanzienlijk minder afhankelijk is van de omliggende gebieden en dus zo veel mogelijk zelfvoorzienend is. Dat betekent het vergroten van het vermogen om water in de bodem te infiltreren als buffer voor droogte en het vergroten van de opvangcapaciteit bij extreme regen. Het aanpassen van het watersysteem biedt een kans om bij te dragen aan vergroening in de wijk, aan het versterken van het ecosysteem en (daarmee) de biodiversiteit (bijvoorbeeld door natuurvriendelijke oevers) en aan het creëren van koele plekken. Met elke ingreep in Goverwelle kan de groen-blauwe structuur worden versterkt. Daarnaast kunnen infiltratie van water in de bodem en het realiseren van waterbergingsvoorzieningen bijdragen aan het terugdringen van de drinkwaterbehoefte, omdat minder drinkwater wordt gebruikt voor beregening en grijs water kan worden ingezet in het huis.

Voor het natuurlijk en toekomstbestendig inrichten van het watersysteem in Goverwelle hanteren we de volgende normen uit het Water- en Rioleringsprogramma 2024 t/m 2028:

- Een bui van 29,4 mm per uur wordt zonder hinder verwerkt.
- Een bui van 70 mm per uur mag geen schade veroorzaken aan de bebouwing en hoofdwegen moeten begaanbaar blijven.

Goverwelle voldoet in 2050 aan deze normen. Goverwelle kan daarmee in 2050 een bui van 50 mm per uur zelfstandig en zonder overlast kunnen verwerken. Piekberging die hiervoor wordt ingezet moet in 60 uur weer beschikbaar zijn. Deze norm is ontleent aan de bergingsnorm voor nieuwbouwwontwikkelingen uit het WRP. Zelfstandig betekent dat tot en met een bui van 50 mm per uur geen gebruik wordt gemaakt voor het gemaal Willens. Zonder overlast betekent dat een bui van 50 mm per uur nog verwerkt wordt zonder langdurig water op straat, gezondheidsrisico's of gebruiksfuncties die wegvallen. De bovenstaande normen vragen een flinke inspanning om voldoende infiltratie- en bergingscapaciteit te vinden om in 2050 te voldoen aan deze normen. Er is op dit moment al een flink tekort dat zonder ingrepen toeneemt door bodemdaling. Ook zijn hoofdwegen bij extreme regen nu niet voldoende bereikbaar. Dit wordt toegevoegd in bijlage VII.

Subparagraaf 5.4.2 Principes voor een natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem

Voor het natuurlijk en toekomstbestendig inrichten van het watersysteem in Goverwelle hanteren we de volgende principes:

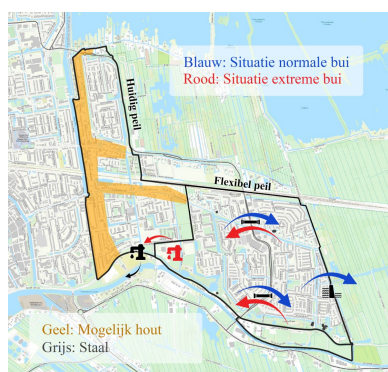
- Bij het verwerken van regenwater hanteren van de volgorde vasthouden en hergebruiken --> infiltreren --> (vertraagd) afvoeren; bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de bron (daar waar het valt). Voorzieningen voor infiltratie en berging moeten dus gerealiseerd worden in de gehele keten van huizen, via straten, pleinen en parken.
- Goverwelle bestaat uit ca. 150 bassins die zelfstandig in verbinding staan met het oppervlaktewatersysteem. De bassins worden in veel gevallen van elkaar gescheiden door barrières veroorzaakt door onderheide vuilwaterriolering. Ingrepen in het watersysteem moeten minstens op de schaal van een bassin gebeuren.
- Bij voorkeur geen gebruik maken van ondergrondse buizen voor de afvoer van regenwater. Deze zijn gevoelig voor bodemdaling en lastig te bereiken bij schade. Dit principe heeft met name betrekking op het vervangen van het bestaande kolkenstelsel.
- Straatprofielen bij voorkeur zo inrichten zodat deze geschikt zijn voor de afvoer van regenwater bij extreme neerslag (holle weg). Hiermee neemt de afvoercapaciteit flink toe.
- Bij het dagelijks beheer en bij groot onderhoud van de openbare ruimte steeds rekening houden met een goede afstroom en/of infiltratie van water.
- De inzet van lichte ophoogmaterialen meewegen bij de voorbereiding van ophogingsprojecten.

Subparagraaf 5.4.3 Maatregelen op stadsniveau

Maatregelen om invulling te geven aan een natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem zijn op stadsniveau:

- Afsplitsen van het westelijk deel van Goverwelle van het peilvak Willens AB.
- Samenvoegen van Goverwelle tot één peilvak, door de realisatie van duikers, klimaatstroken en/of watergangen onder de Goverwellesingel.
- Introduceren van flexibel peil in Goverwelle. Bij het vaststellen van de peilmarges moet rekening worden gehouden met delen van Goverwelle die nu al laag liggen, zoals de Voorwillenseweg.

Een mogelijkheid is dat Goverwelle een zelfstandig peilgebied wordt los van de oudere delen van de Polder Willens A+B, met een bepaalde mate van flexibel peil. Om dat mogelijk te maken moeten het westelijk- en het oostelijk deel van de polder aan elkaar worden gekoppeld zodat het water goed kan stromen en fluctueren.

Figuur 38: Samenvoegen tot één peilvak en introductie flexibel peil

Twee verbindingen tussen de beide delen zijn strikt noodzakelijk indien tot één peilgebied wordt gekomen: een verbinding nabij station Goverwelle en een verbinding bij Lakerpolderplein-Hofmolensingel. De realisatie van twee aanvullende verbindingen maken het systeem robuuster bij extreem weer.

Figuur 39: Nieuwe waterverbindingen voor verbinding van peilgebieden

Subparagraaf 5.4.4 Maatregelen op wijk- en buurniveau

Maatregelen om invulling te geven aan een natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem zijn op buurt- en wijkniveau:

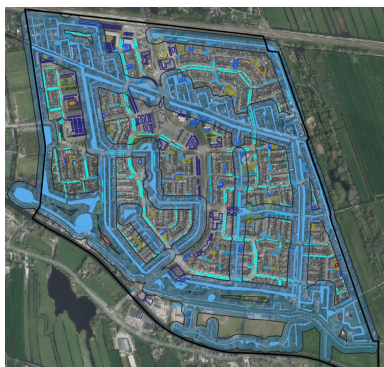
- Opstellen van een stroomplan voor de afvoer van regenwater waarin de afvoerroutes vastgelegd zijn en mogelijke toekomstige knelpunten door bodemdaling worden benoemd. Dit stroomplan is de basis voor (toekomstige) herinrichtingen. Daarbij kan het gaan om ophogen, maar ook om het verlagen van het maaiveld. Dat laatste kan bijvoorbeeld nodig zijn als de onderheide vuilwaterriolering een barrière gaat vormen.
- Realiseren van piekbergingen op pleinen en parken waarmee de capaciteit van het watersysteem als geheel toeneemt.

De groen/blauwe structuur wordt versterkt door een aantal ontbrekende schakels toe te voegen. Zo wordt het water in Goverwelle goed verbonden en zijn voldoende piekbergingen goed bereikbaar. De ontbrekende schakels liggen in twee gevallen op locaties waar waterverbindingen tussen het oostelijk en het westelijk deel van Goverwelle wenselijk zijn.

Figuur 40: Schakels voor versterking van groenblauwe structuur

Om van Goverwelle een zelfvoorzienend watersysteem te maken moeten piekbergingen worden toegevoegd. Dit kan door gebruik te maken van parkeerplaatsen, pleinen, parken en groenstroken. Deze kunnen gerealiseerd worden in een strook van 25 meter aan weerszijde van het bestaande open water. Daar is de kans groot dat de berging zonder obstakels (bebouwing) door middel van een grindkoffer verbonden kan worden met het open water.

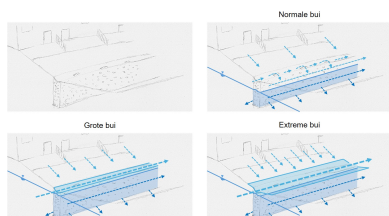
Figuur 41: Mogelijke locaties voor piekbergingen

Subparagraaf 5.4.5 Maatregelen op straatniveau

Maatregelen om invulling te geven aan een natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem zijn op straatniveau:

- Bij voorkeur de bestaande buizen voor hemelwaterafvoer vervangen door bergings-/infiltratie/transportstroken (klimaatstrook) direct onder het maaiveld.
- Straatprofielen zo inrichten dat zij een rol kunnen spelen bij de afvoer bij extreme regen.
- Waar mogelijk bergings- en infiltratievoorzieningen aanleggen in het straatprofiel, op pleinen en groenstroken.

Het basisprincipe voor Goverwelle is dat dagelijkse buien door de grindkoffers in de straat worden opgevangen. Het water infiltreert in de grond en stroomt deels ook naar het oppervlaktewater. Grotere buien stromen door een molgoot weg. Bij extreem weer speelt de hol aangelegde straat een rol bij de afstroom van water. Dan vullen de piekbergingen zich ook. Met name het vervangen van het bestaande kolkenstelsel door klimaatstroken en het verbinden van peilgebieden in Goverwelle zijn ingrijpende maatregelen. Deze vragen gedegen uitwerking in een waterhuishoudingsplan voor de wijk, waarvan ook het stroomplan onderdeel is.

Figuur 42: Verwerking van buien in grindkoffer en molgoot

Subparagraaf 5.4.6 Maatregelen op woningniveau

Maatregelen om invulling te geven aan een natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem zijn op woningniveau in Goverwelle:

- Onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om op huis of blokniveau grijswatervoorzieningen aan te leggen.
- In overleg met de bewoners aansturen op de realisatie van bergings- en infiltratievoorzieningen op eigen terrein. Bijvoorbeeld het verwijderen van (afsluitende) verharding in voor- en achtertuin, realisatie van bergingsvoorzieningen als groene daken, regentonnen en andere opslagvoorzieningen. Deze kunnen ook dienen als watervoorraad voor beregening van de tuin of grijs watertoepassingen.

Subparagraaf 5.4.7 Mogelijke ruimtelijke inpassingen van waterhuiskundige ingrepen

Ten behoeve van de klimaatadaptatie is op verschillende schalen gekeken naar zowel het vergroenen en verminderen van verharding in de buurten, als naar een 'hemelwatersysteem' dat beter aansluit bij de toekomstige klimaatvraagstukken en de bodemdalingsproblematiek die in de wijk Goverwelle speelt. Dit zijn nadrukkelijk mogelijke toekomstbeelden of denksenario's, waarbij er meerdere inpassingen mogelijk zijn. Het biedt een startpunt voor ontwerp en projectmatige aanpak en biedt inspiratie.

De volgende deelgebieden zijn gevisualiseerd op samenhangende ingrepen in bijlage III:

- Lakerpolderplein-Hofpoldersingel: De twee peilvakken in Goverwelle worden met elkaar verbonden voor een betere waterhuishouding op wijkniveau.
- Runmolenerf: Hier wordt een oplossing geschetst op straatniveau om het kwetsbare kolkenstelsel voor regenwaterafvoer aan te pakken.
- Middenmolenlaan: Hier zijn ingrepen te zien op buurtniveau. De gebiedsontsluitingsweg en naastgelegen schoolplein bieden ruimte voor oppervlakkig hemelwaterafvoer en het bufferen van piekbuien.

Paragraaf 5.5 B3 - Een wijkaanpak voor energietransitie

Gouda heeft de ambitie om in 2040 CO₂-neutraal en aardgasvrij te worden. Om dat te bereiken wordt in de hele stad ingezet op energiebesparing, onder andere door isolatie. Daarnaast wordt stapsgewijs per wijk onderzocht op welke wijze de wijk aardgasvrij kan worden, via een warmtenet op buurt- of wijkniveau of via individuele woningoplossingen, zoals een (hybride) warmtepomp. Uiterlijk in 2030 wil de gemeente voor alle buurten duidelijkheid hebben welke warmteoplossing het meest kansrijk is. Dit wordt uitgewerkt in een wijkuitvoeringsplan (WUP).

Zoals aangegeven zijn de woningen in Goverwelle relatief duurzaam met een laag energielabel (B/C). Een uitzondering hierop vormen de flats in de Sportbuurt, die een relatief hoog energielabel hebben (D/E). Het energiesysteem van deze flats vraagt in de nabije toekomst vervanging. Gemeente en woningcorporatie kunnen hier – conform bovenstaande planning - starten met het opstellen van een wijkuitvoeringsplan en een gezamenlijke afweging hoe het energiesysteem van de flats in de Sportbuurt te verduurzamen.

Een quickscan laat zien dat een lokaal en kleinschalig warmtenet in de Sportbuurt en Muziekbuilt onderzoekswaardig is. In de overige buurten ligt een individuele warmteoplossing meer voor de hand. Potentiële lokale warmtebronnen voor aquathermie zijn (zie afbeelding):

- Onttrekken van warmte uit de Hollandsche IJssel
- Riool - en andere gemalen
- Warmtekring uit aangesloten oppervlaktewater

Figuur 43: Mogelijke warmtebronnen

Inzet van biogas uit polder Stein ligt niet voor de hand. Kansrijkheid van deze bronnen en een lokaal duurzaam warmtenet vraagt verdiepend onderzoek in een wijkuitvoeringsplan aardgasvrij. Bewoners worden gestimuleerd om zelf ook actie te ondernemen, bijvoorbeeld door het huis (verder) te isoleren, elektrisch te gaan koken, zonnepanelen aan te leggen, een (hybride) warmtepomp te installeren bij een vervangingsvraag voor de ketel. Bij het Energieloket kunnen bewoners terecht voor informatie en advies. Daarnaast kunnen bewoners gebruik maken van één van de Goudse energiecoaches.

Om voorbereid te zijn voor de verdere elektrificatie van de stad en de wijk dient het elektriciteitsnet te worden versterkt. Hiervoor is het noodzakelijk om transformatorhuisjes in de wijk te plaatsen. Deze vragen ruimte. De inzet is om deze te plaatsen op locaties die het groen niet aantasten.

Hoofdstuk 6 Speerpunt C - Sociale, levendige en gezonde leefomgeving

Paragraaf 6.1 Wat willen we bereiken?

De ambitie is dat Goverwelle een 'gezonde kleur op de wangen' krijgt. De leefomgeving is in belangrijke mate bepalend voor woongeluk en gezond leven. Door de inzet op meer en diverse voorzieningen voor iedereen, van jong tot oud, toevoegen van plekken voor ontmoeting, activiteit en spelen en het vergroten van de mogelijkheden om te bewegen ontstaat een meer sociale, levendige en gezonde wijk. Met name in de stationsomgeving en bij het wijkwinkelcentrum zien we hiervoor kansen.

Paragraaf 6.2 Waar zetten we op in?

In het omgevingsprogramma Goverwelle zetten we in op de volgende punten op het gebied van sociale, levendige en gezonde leefomgeving:

- Een toekomstbestendig station en stationsomgeving
- Van wijkwinkelcentrum naar wijkhart met diverse voorzieningen
- Toevoegen appartementen voor starters en senioren nabijvoorzieningen
- Toevoegen van plekken voor ontmoeting, activiteit en spelen voor alle doelgroepen
- Vergroten en stimuleren mogelijkheden voor actief bewegen en sporten
- Stimuleren opwaarderen kantoren & voorzieningen cluster

Paragraaf 6.3 C1 - Een toekomstbestendige stationomgeving

Subparagraaf 6.3.1 Inleiding

Het treinstation Goverwelle is belangrijk voor Gouda en voor de wijk. De stationsomgeving biedt veel ruimte voor kwaliteitsverbetering. De inzet is om een handelingsperspectief te maken voor station en stationsomgeving Goverwelle. Dit handelingsperspectief is een startpunt voor een (organische) gebiedsontwikkeling, waarbij stapsgewijs wordt toegewerkt naar een streefbeeld/visie voor het gebied. Het voorstel is om een gebiedsvisie/ontwikkelkader te maken voor de totale omgeving station en wijkwinkelcentrum.

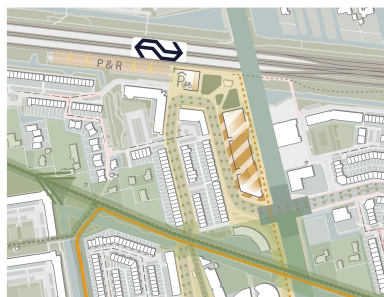
Subparagraaf 6.3.2 Transformatie kantorencomplex Overturelaan

De mogelijke transformatie van de kantoren langs de Overturelaan in de stationsomgeving Goverwelle biedt de kans om actieve voorkanten te maken, zowel naar de looproute richting het station, als richting de Overturelaan zelf. Deze wijkonstluitingsweg kan afgewaardeerd worden zoals in het hoofdstuk over dit straattypen omschreven staat. Ook voor de fietsers van en naar het station ontstaat er zo een prettige aanrijroute voor het woon-werk forenzen. Bij nieuwbouw van woningen/appartementen zal goed gekeken moeten worden of deze bijdragen aan een diversificatie van het woonaanbod in de wijk. Woningen voor ouderen (vergrijzing) en kleine startersappartementen zijn hier een voorbeeld van. Natuurinclusief bouwen is uitgangspunt.

De Carillonschool heeft een prominente aanwezigheid aan het stationsplein. Mocht deze school in de toekomst verplaatsen naar een andere locatie dan biedt dit een kans om het gebouw te transformeren. Een voorkant naar het stationsplein waar de entree van het buurtcentrum kan komen is een voorbeeld. Een ontwikkeling op deze locatie kan goed afgestemd worden op de naastgelegen ontwikkeling van het kantorencomplex langs de Overturelaan.

Subparagraaf 6.3.3 Stationsplein

Het stationsplein van de stationsomgeving Goverwelle zelf heeft op dit moment geen verblijfskwaliteit. Door herinrichting van het plein kan dit vergroot worden, zeker als er ruimte wordt vrijgespeeld door het vrijkomen van het schoolplein of door anders om te gaan met de fietsparkeervoorziening.

Figuur 44: Transformatiekansen stationsomgeving (uitsnede visiekaart)

Subparagraaf 6.3.4 Mobiliteitshub

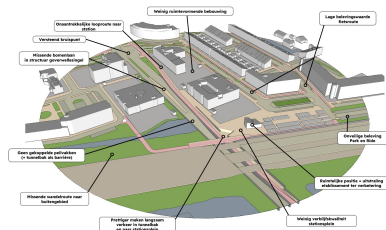
In de omgevingsvisie is aangegeven om van bij de stationsomgeving Goverwelle een mobiliteitshub te maken. Dit vraagt om een goede busverbinding van en naar station. Op dit moment ontbreekt een bushalte. Om ruimte voor een prettig stationsplein te creëren is te denken aan een (tweelaagse) overdekte fietsenstalling. Een bebouwde fietsenstalling, eventueel in combinatie met een pakkethub, kleinschalige horeca en/of buurtkamer, draagt hierbij aan. Een andere manier om een bijdrage te leveren aan de wens van een mobiliteitshub is het toevoegen van een overkapping voor de P&R parkeerplaatsen (met zonnepanelen). Door regulering zal de hoeveelheid elektrische auto's exponentieel toenemen. Een goede laadinfrastructuur is hiervoor belangrijk. Aanbod van deelmobiliteit in de vorm van auto's, scooters en fietsen maken de mobiliteitshub compleet.

Subparagraaf 6.3.5 Station Goverwelle als buitenpoort

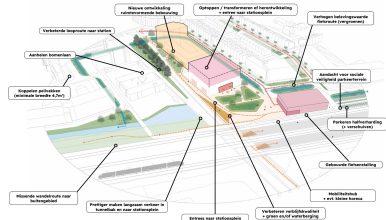
De stationsomgeving Goverwelle is een ideale ‘buitenpoort’ voor het groene hart met de Reeuwijkse plassen, Goudse Hout en diverse polders op loop- en fietsafstand. Door informatie te geven over deze gebieden kan het station een start- en eindpunt zijn voor een recreatief bezoek.

Subparagraaf 6.3.6 Visualisaties

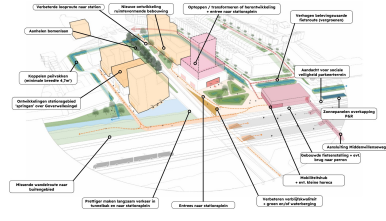
Hierna volgen drie afbeeldingen met een vogelvluchtbeeld van het stationsomgeving Goverwelle, gezien vanuit het noorden. De eerste afbeelding visualiseert de beschreven knelpunten. De afbeeldingen met scenario 1 en 2 visualiseren mogelijke herinrichtingen, waarbij scenario 2 de meest vergaande variant is. Het zijn dus geen eindbeelden, maar scenario’s om het denken en de creativiteit te prikkelen.

Figuur 45: Bestaande situatie

Figuur 46: Scenario 1

Figuur 47: Scenario 2

Paragraaf 6.4 C2 - Van wijkwinkelcentrum naar wijkhart met diverse voorzieningen

Subparagraaf 6.4.1 Inleiding

Waar op dit moment het centrumgebied Goverwelle nog vooral dienst doet als (functioneel)winkelcentrum voor de wijk, ligt er in de toekomst de kans om dit gebied te verbreden naar een sociaal-maatschappelijk wijkhart. Het wordt dan een gebied dat naast een winkelcentrum meerdere voorzieningen voor de wijk gaat herbergen en een aantrekkelijke verblijfs- en ontmoetingsplek wordt waar de bewoners van Goverwelle samen kunnen komen. Denk hierbij aan buurthoreca, een bibliotheek, een multifunctioneel wijkhuis en/of een repaircafé. Het voorstel is om een gebiedsvisie/ontwikkelkader te maken voor de totale omgeving station en wijkwinkelcentrum.

Figuur 48: Transformatiekansen wijkwinkelcentrum (uitsnede visiekaart)

Subparagraaf 6.4.2 Ontwikkeling ontmoetingsplein en relatie met park

Er ligt er een transformatiekans van het centrumgebied Goverwelle bij het grote parkeerterrein. Door bebouwing toe te voegen kan het parkeren mogelijk bebouwd opgelost worden (op de 1e en 2e laag). In de plint kunnen (commerciële en/of maatschappelijke) voorzieningen komen, en (levensloopbestendige) appartementen op de bovenste lagen. Hierdoor wordt ruimte vrijgespeeld voor een (groen) ontmoetingsplein bij de entree van het winkelcentrum, wat, met een goede inrichting, een bijdrage kan leveren aan een versterkte relatie met het aangelegen park (Speelmoleneiland). Het plein kan ook als waterberging dienen. Het gezondheidscentrum, de markt en het uitzicht van de omwonenden zijn belangrijke aspecten om naar te kijken mocht deze interventie verder onderzocht worden.

Subparagraaf 6.4.3. Optoppen

Rond zowel het centrumgebied Goverwelle als de stationsomgeving Goverwelle kan de mogelijkheid van optoppen van bijvoorbeeld schoolgebouwen, winkelcentrum en woongebouwen interessant zijn. Ruimtelijk zijn deze locaties kansrijker dan in de rest van de wijk. Daarbij kan het een impuls zijn voor verduurzaming en de uitstraling van gebouwen. De haalbaarheid is erg specifiek per gebouwen hangt sterk af van zowel de constructie als functionele indeling van het gebouw en van ruimtelijke aspecten, zoals de mogelijkheid om parkeren op te lossen.

Subparagraaf 6.4.4 Verdichten

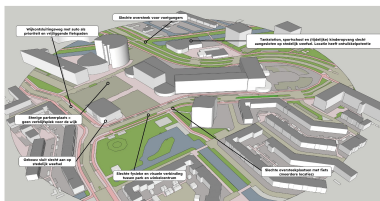
Een andere mogelijkheid is het verdichten en creëren van een divers woningaanbod door sloop en nieuwbouw. Interessante locaties om te onderzoeken hiervoor zijn de locatie van het tankstation/sport-schoon/kinderdagverblijf. De nabijheid van het centrumgebied Goverwelle en de kwaliteit van de Voorwil-lenseweg maken dit een geschikte locatie.

Subparagraaf 6.4.5 Fietsroutes en oversteekplaatsen

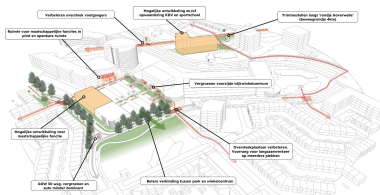
De kans ligt er om de fietsoversteekplaatsen te verbeteren van het centrumgebied Goverwelle en daarbij de fietser voorrang te geven. Daarnaast kan de materialisatie van de fietsroute opgewaarderd worden. Dit kan mensen stimuleren om eerder de fiets te pakken. Onderzocht kan worden of de vrachtwagenontsluiting veiliger kan worden, zodat het bevoorradingsverkeer niet via het plein hoeft plaats te vinden.

Subparagraaf 6.4.6 Visualisaties

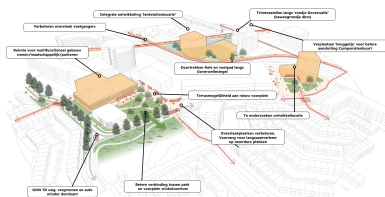
Hierna volgen drie afbeeldingen met een vogelvluchtbeeld van de omgeving van het centrumgebied Goverwelle, gezien vanuit het zuidwesten. De eerste afbeelding visualiseert de beschreven knelpunten. De afbeeldingen met scenario 1 en 2 visualiseren mogelijke herinrichtingen, waarbij scenario 2 de meest vergaande variant is. Het zijn dus geen eindbeelden, maar scenario's om het denken en de creativiteit te prikkelen.

Figuur 49: Bestaande situatie

Figuur 50: Scenario 1

Figuur 51: Scenario 2

Paragraaf 6.5 C3 - Toevoegen van appartementen voor starters en senioren nabij voorzieningen

In de wijk zijn relatief weinig mogelijkheden voor starters of senioren om een appartement te kopen of te huren. Ook kleinere koopappartementen en woonzorgconcepten zijn gewenst. Senioren kunnen zo doorstromen van een eengezinswoning naar een appartement binnen de wijk, eventueel met zorgvoorzieningen. Ook alternatieve woonvormen, zoals meergeneratiewoningen, groepswonen, jongerenhuisvesting worden verkend. Het toevoegen van woningen past het beste nabij het centrumgebied Goverwelle en stationsomgeving Goverwelle, nabij of gecombineerd met voorzieningen en openbaar vervoer: een gemengd gebied met dubbel ruimtegebruik.

Voor deze gebieden is een verkenning uitgevoerd van verdichtingsmogelijkheden die bijdragen aan kwaliteitsverbetering van de wijk. Met het toevoegen van betaalbare woningen in Goverwelle wordt bijgedragen aan de gemeentelijke woondoelen voor Gouda om sociale woningen toe te voegen en het middeldure huursegment te vergroten.

Paragraaf 6.6 C4 - Toevoegen van plekken voor ontmoeten, activiteit en spelen voor alle doelgroepen

Subparagraaf 6.6.1 Inleiding

In Goverwelle is relatief weinig ruimte voor ontmoeting, activiteit en spelen. Op verschillende plekken zijn mogelijkheden om dit meer te creëren, zowel in de openbare ruimte als in gebouwen. Ook de kwaliteit van de huidige speel- en ontmoetingsplekken kan worden verbeterd. Mogelijke maatregelen die bijdragen aan het doel van aantrekkelijkere ontmoetingsplekken zijn hieronder weergegeven. Nader onderzoek naar wenselijkheid en eventuele uitwerking zal altijd samen met bewoners worden gedaan.

Subparagraaf 6.6.2 Park Speelmoleneiland

Park 'Speelmoleneiland' aantrekkelijk inrichten en verbinden met het centrumgebied Goverwelle. Bij transformatie van het voorplein van het winkelcentrum en de reconstructie van de Middenmolenlaan ligt de kans om het park beter bij het winkelcentrum te betrekken. Zo kan er niet alleen een visuele connectie ontstaan, maar kan ook de gebruikswaarde verhoogd worden. Door speel- en ontmoetingsvoorzieningen toe te voegen aan het park ontstaat een centrale plek in de wijk. Denk hierbij aan natuurlijke speelaanleidingen, petanquebanen, (picknick)bankjes. De hoge haag die het parkje van het winkelcentrum scheidt blokkeert de verbinding.

Subparagraaf 6.6.3 Kwaliteitsverbetering randparken

De prachtige randparken van Goverwelle bieden kwaliteit aan de wijk, zoals Baden Powell Plantsoen, Steinse Groen. De parken zijn echter nat en hebben beperkte mogelijkheden voor bijvoorbeeld picknick. Meer vuilnisbakken en picknicktafels kunnen bijdragen aan een intensiever gebruik van de parken.

Subparagraaf 6.6.4 Ontmoetingscentrum 't Govertje

Wijkvoorziening 't Govertje voorziet in de behoefte van ontmoeting in Goverwelle. Het buurthuis zal nog beter tot zijn recht komen als het is gevestigd in het sociaal-maatschappelijke wijkhart nabij het wijkwinkelcentrum. Dit sluit aan op de ambitie op het wijkwinkelcentrum op te waarderen naar een wijkhart. Met programmering van activiteiten voor verschillende doelgroepen kan 't Govertje zich verder door ontwikkelen tot buurthuis. Wellicht is er een mogelijkheid tot verbinding met de wijkbibliotheek.

Subparagraaf 6.6.5 Inrichten buurtplein naast Samuëlschool

Naast de Samuëlschool ligt een perceel beton-/asfalt verharding. Deze locatie biedt de mogelijkheid voor herinrichting tot een aantrekkelijk buurtplein voor spelen en ontmoeting. Toekomstige herinrichting van pleinen en ontmoetingsplekken in Goverwelle zal in samenspraak met de buurt gaan.

Subparagraaf 6.6.6 Vergroenen schoolpleinen

Schoolpleinen zijn ook buurtpleinen voor buitenspelen. De gemeente Gouda stimuleert, onder andere met een subsidieregeling, de vergroening van schoolpleinen. Vergroening zorgt voor vermindering van overlast van water en hitte. Groene schoolpleinen zijn aantrekkelijk om te spelen en geven kleur aan de wijk. Een aantal schoolpleinen in Goverwelle is al vergroend.

Subparagraaf 6.6.7 Uitbreiden stadsakker

De Stadsakker aan het Goverwellepad heeft de potentie om verder uit te breiden. Het is een plek waar ook veel mensen langslopen en er zijn veel vrijwilligers actief. Daarmee heeft het ook een sociale functie als plek voor ontmoeting en activiteit voor bewoners van Goverwelle.

Paragraaf 6.7 C5 - Vergroten en stimuleren mogelijkheden voor actief bewegen en sporten

De leefomgeving heeft een grote invloed op de gezondheid. Een gezonde leefomgeving bevordert een gezonde levensstijl en mentaal welbevinden. In Goverwelle zijn kansen om de leefomgeving zodanig te verbeteren dat deze bijdraagt aan veerkracht, vitaliteit en zelfredzaamheid. Door een groene en beweegvriendelijke inrichting wordt Goverwelle een wijk die positief bijdraagt aan de gezondheid van bewoners. De inrichting van de openbare ruimte nodigt uit tot ontmoeten, bewegen en spelen. Er is veel verbinding mogelijk tussen bewoners, waardoor eenzaamheid wordt voorkomen en men omkijkt naar elkaar. De buurt is inclusief, dat wil zeggen dat het een omgeving is waarin iedereen kan deelnemen en toegang heeft tot faciliteiten en infrastructuur. De openbare ruimte en de verbindingen naar de omgeving nodigen uit tot wandelen, sporten of andere vormen van beweging. Een actieve levensstijl is essentieel voor de fysieke en mentale gezondheid van jong en oud.

Dit kan worden bereikt door fysieke ingrepen in de wijk, zoals bijvoorbeeld ontmoetingsplekken en beweegruimtes, maar ook door activiteiten en programmering in de wijk, bijvoorbeeld gericht op beweging, koken en creativiteit. Om mogelijke wijkgerichte maatregelen gericht op positieve gezondheid te inventariseren, wordt gebruik gemaakt van het model van Leefplekmetr.

Mogelijke maatregelen voor Goverwelle zijn:

- Meer ruimte voor ontmoeting in het hart van de wijk;
- Struin-, wandel- en beweegruimtes in en om de wijk;
- Hardlooproutes en trimtoestellen;
- Wegnemen van hittestress en wateroverlast door vergroening en een toekomstbestendig watersysteem;
- Verminderen van zwerfvuil;
- Vergroten diversiteit aan voorzieningen;
- Kwaliteit van openbaar vervoer;
- Betaalbare woningen voor doelgroepen;
- Goede fietsverbindingen naar omliggende wijken, centrum en buitengebied.

Een belangrijke factor in de gezondheidsbeleving is dat bewoners kunnen meepraten over hun eigen wijk. Bewonersparticipatie en ruimte voor initiatieven is hierbij belangrijk.

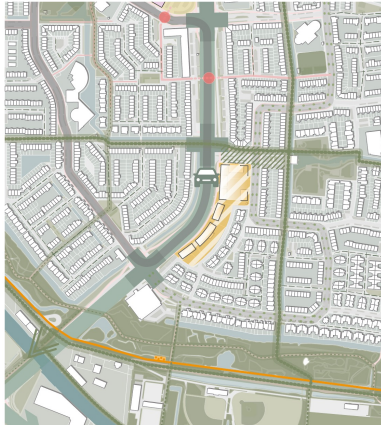
Paragraaf 6.8 C6 - Stimuleren en opwaarderen kantoren-voorzieningen cluster

Het kantoren-voorzieningen cluster aan de Goverwellesingel/Aderpolderweg is waardevol voor de wijk. Wat opvalt is het nogal gesloten karakter van de gebouwen en het gebied zelf. Gebouwen hebben geen duidelijke voorkant en hebben weinig uitstraling naar de Goverwellesingel. De entrees worden gedomineerd door parkeerplaatsen. Het woongebied sluit slechts met achterkanten/schuttingen aan op het voorzieningencluster. 's Avonds voelt het gebied uitgestorven. Verbeteringen zijn denkbaar door een combinatie van opknappen van de buitenruimte en gevels en/of gedeeltelijke transformatie.

Het eigendom in het gebied is zowel particulier als van private bedrijven. De gemeente heeft geen grond in eigendom. De gemeente kan het qua regelgeving wel mogelijk maken en stimuleren om te renoveren of transformeren om zo iets meer leven in het gebied te brengen. Eventuele combinaties van buurtvoorzieningen, economische functies (zoals kantoren) met woningbouw zijn interessant om te verkennen. Van belang is dat in de wijk voldoende economische voorzieningen behouden blijven.

Ook de kans voor optoppen van bestaande bebouwing valt te onderzoeken. Hogere bebouwing is hier denkbaar gezien de afstand tot de aanliggende woningen. Dit kan vastgelegd worden in een gebiedsrapport. Hierin kunnen ook regels opgenomen worden betreffende de terreininrichting en inrichting van de

parkeerplaatsen. De gemeente nodigt de eigenaren (en gebruikers) uit om in gesprek te gaan over wensen en mogelijkheden.

Figuur 52: Transformatiekansen kantoren en voorzieningencluster (uitsnede visiekaart)

Hoofdstuk 7 Uitvoeringsaanpak

Paragraaf 7.1 Van omgevingsprogramma naar uitvoering

Het resultaat dat voorligt is niet alleen deze rapportage. Het echte resultaat is dat dit omgevingsprogramma een stevig fundament biedt voor doelgericht een gebiedsgerichte samenwerking in de wijk, vanuit een visie met duidelijke prioriteiten, beoogde resultaten en een projecten-/maatregelen portefeuille. Een goede samenwerking tussen de verschillende organisaties, initiatiefnemers, gebruikers en overheden in de wijk is essentieel om tot het gewenste resultaat te komen. Voorliggend omgevingsprogramma is dan ook een incentive om samen te werken aan de toekomst van Goverwelle. Initiatieven, activiteiten en projecten ontstaan niet vanzelf. Dat vraagt uitvoeringskracht, een investeringsagenda en een samenwerkingsorganisatie met continue aandacht, regie, monitoring en bijstelling. Om de wijkvisie en ontwikkelrichting voor Goverwelle waar te maken is een uitvoeringsaanpak nodig. De uitvoeringsaanpak bestaat uit (geprioriteerde) projecten en activiteiten, een (wijk)organisatie en een participatieaanpak.

Paragraaf 7.2 Projecten en activiteiten

Om de wijkvisie waar te maken zijn de speerpunten van ontwikkeling uitgewerkt in projecten en activiteiten. In de tabel hieronder zijn de hierboven beschreven projecten en activiteiten nogmaals in overzicht gepresenteerd. Dit overzicht is een levend document, de projecten zijn een momentopname naar huidig inzicht. De projectenportefeuille wordt jaarlijks bijgesteld op basis van behaalde resultaten, ambities en doelstellingen van organisaties die actief zijn in Goverwelle, inzichten uit de monitoring en beschikbare budgetten.

Nummer	Project, interventie of maatregel	Verbonden met
A.1	Aanpak bij het rooien van het gebied van de zijden van de straat	A.1 + B.1 + B.2
A.2	Vrijwilligers met mobiliteitsadvies voor doorstroming, mobiliteitsadvies en verkeersveiligheid	A.1 + A.3 + A.4
A.3	Verkeers en opwaarderen 'brede kruis' als belangrijke groene verbindingen in de wijk	A.2
A.4	Verkeers verbinding naar andere wijken en buurten	A.2
A.5	Samenwerking op de cultureel-historische linie voor verduurzaming en Groenverhaal	C.1
B.1	Projectmatig uitrollen van diensten	A.1 + B.2
B.2	Deelnemers, netwerk en toekomstbestendig samenwerken	A.1 + B.1
B.3	Deelnemers voor energie	
C.1	Deelnemersbestuur en samenwerking	C.2 + C.3
C.2	Van gebiedsbestuur naar gebied met diverse voorzieningen	C.1 + C.3
C.3	Taanpak appartementen naar voorzieningen voor starters en senioren	C.1 + C.2
C.4	Taanpak van parkeren voor ontmoeting, activiteit en spelen voor alle doelgroepen	C.1 + C.2 + C.3
C.5	Verkennen en creëren mogelijkheden voor actief bewegen en spelen	A.5
C.6	Investeren opwaarderen kantoren & voorzieningen cluster van de Gemeentelijke Bibliotheek	C.2

Figuur 53: Projectenoverzicht

Paragraaf 7.3 Investerings

Werken aan Goverwelle betekent ook dat investeringen in de wijk nodig zijn. Nog niet alle ambities en projecten uit het programma zijn financieel gedekt. Investeringsprogramma's bij de samenwerkende partijen. De inzet kan gedeeltelijk komen vanuit lopende budgetten, door de financiële capaciteitsinzet van de gemeente, woningcorporaties en welzijnsinstellingen richten op de ambities en speerpunten in dit omgevingsprogramma. Daarbij kunnen budgetten gebiedsgericht worden gecombineerd, bijvoorbeeld door het koppelen

van beheer- en onderhoudsbudgetten voor ophoging, riolering en openbare ruimte met budgetten voor mobiliteitsmaatregelen en vergroening.

Daarnaast kan voor het station en wijkwinkelcentrum een integrale businesscase voor verdichting (vast-goed) en opwaardering openbare ruimte worden opgesteld. De herinrichting van de openbare ruimte zal waar mogelijk gekoppeld worden aan de gebiedsontwikkeling(en).

Ook worden mogelijkheden verkend voor extra investeringen gericht op het haalbaar maken van projecten uit het programma. Dit kan via subsidies, investeringen van organisaties die nog niet betrokken zijn of door koppeling aan stedelijke ambities (zoals verdichting en verduurzaming).

Paragraaf 7.4 Organisatie en samenwerking

Een goed verbonden en slagvaardige samenwerkingsorganisatie is essentieel voor het bereiken van doelen en doorbraken voor de wijk. Alle organisaties die actief zijn in de wijk hebben een (mede-) verantwoordelijkheid in de ontwikkeling van Goverwelle. Met dit omgevingsprogramma kunnen organisaties, bedrijven, bewoners en overheden in samenwerking sturing geven aan de ontwikkeling van de wijk.

Tegelijkertijd is dit omgevingsprogramma opgesteld door de gemeente Gouda, weliswaar met inbreng van bewoners, organisaties en bedrijven. Van belang is om in een volgende stap richting uitvoering een wijkcoalitie te smeden. Een wijkcoalitie is een wijkgericht netwerk dat bestaat uit organisaties, bedrijven en inwoners die samenwerken aan de ontwikkeling van Goverwelle. Denk hierbij aan inwoners, ondernemers/werkgevers, woningcorporaties, gemeente, onderwijs, welzijns- en zorginstellingen, buurtbedrijf en politie. Middels een participatieplan wordt bepaald hoe de invulling van de wijkcoalitie wordt vormgegeven en meer specifiek hoe de inbreng van bewoners wordt georganiseerd. Indien mogelijk wordt hierbij gebruik gemaakt van bestaande netwerken. Ook kleine ingrepen en projecten kunnen verschil maken. Door regie op de wijkaanpak kunnen deze kansen worden geïdentificeerd en benut.

Het uitgangspunt voor een samenwerkingsorganisatie is dat er een brede samenwerkingstafel komt van bewoners, organisaties en overheden. Partijen moeten het samen doen!

Samenwerken aan Goverwelle gaat vooral over en met de mensen in de wijk. De ruimtelijke ontwikkelingen in de wijk moeten bijdragen aan een betere kwaliteit van leven. Doelgroepen worden gericht benaderd, zoals jeugd. Buiten de bestaande kaders denken en de belevingswereld van de bewoner centraal stellen is essentieel. Door intensieve en open samenwerking te creëren ontstaat er een positieve sfeer. Deze is nodig, want langjarig samenwerken is nodig om de uitdagingen aan te gaan en de kansen te benutten!

Paragraaf 7.5 Mogelijke samenwerkingsorganisatie

Subparagraaf 7.1.1 Inleiding

Een mogelijke samenwerkingsorganisatie voor Goverwelle bestaat uit een (ambtelijk) regieteam en een (bestuurlijke) stuurgroep. Zij coördineren de uitvoering van het omgevingsprogramma en initiëren het opzetten van de wijkcoalitie. Een proces-/programmamanager zorgt voor verbindende resultaatgerichte processturing vanuit het omgevingsprogramma. Uitwerkingen worden gemaakt in project- en werkgroepen.

Subparagraaf 7.5.2 Stuurgroep

Het opdrachtgeverschap voor het Omgevingsprogramma Goverwelle ligt bij een stuurgroep, waar de bestuurlijk verantwoordelijken van de gebiedspartners zitting hebben. De stuurgroep zet de koers uit, denkt mee, koppelt daar waar mogelijk en faciliteert (middelen, zoals capaciteit en budget van de organisatie). Het heeft het karakter van een bestuurlijk overleg. Van belang is dat de bevoegdheden en verplichtingen voor besluitvorming binnen de eigen organisaties wordt nageleefd. Evenals de verantwoordingsstructuren (gemeenteraad, raad van toezicht). Denk hierbij aan investeringsbeslissingen over eigen bezit, subsidiebesluiten of beleidsvorming. Dit is een besluit van de organisatie die er over gaat, maar wel een afgestemd besluit in de stuurgroep.

Subparagraaf 7.5.3. Regieteam

Vanuit de gebiedspartners wordt een ambtelijk vertegenwoordiger afgevaardigd in het regieteam. Dit kan een strateeg, procesmanager of beleidsmedewerker zijn. Het regieteam stuurt het Omgevingsprogramma Goverwelle operationeel aan. Het regieteam is daarmee opdrachtnemer vanuit de stuurgroep. Ze bereidt beslissingen voor, coördineert het proces en de samenwerking. De deelnemers aan het regieteam coördineren de verbinding binnen de eigen organisatie. Het regieteam koppelt de voortgang terug aan de stuurgroep. Naast de voortgang wordt ook aandacht besteed aan afspraken over budgetten en investeringen. Essentieel is dat het regieteam integraal wijkgericht denkt en werkt.

Subparagraaf 7.5.4. Project- en werkgroepen

In verschillende samenstellingen voeren partijen uit de wijkcoalitie projecten en activiteiten uit in project- of werkgroepen. De samenstelling van de project-/werkgroepen is gebaseerd op wat nodig is om tot resultaat te komen. Dit zijn wisselende samenstellingen. Een bewonersinitiatief dat bijdraagt aan het toekomstbeeld en past binnen het ontwikkelkader kan zelfstandig worden uitgevoerd, maar kan ook een beroep doen op ondersteuning van een professional van één van de coalitiepartners. Te maken keuzes worden door de groepen voorbereid en geagendeerd in het regieteam. Participatie met bewoners in Goverwelle is altijd onderdeel van een project.

Subparagraaf 7.5.5. Proces- of programmamanager

Een belangrijke rol en succesfactor in de samenwerking is die van centrale procesmanager of programmamanager van het omgevingsprogramma Goverwelle. De procesmanager zorgt voor processturing op de wijkcoalitie. De procesmanager coördineert de samenwerking en stuurt de uitvoering van het wijkprogramma integraal aan. Hij of zij schakelt met het regieteam en de stuurgroep en houdt deze scherp op de uitvoering van acties en de planning. In de praktijk is de procesmanager voorzitter van het regieteam. Het is een verbindende procesrol gericht op zichtbare resultaten behalen voor de wijk. De procesmanager signaleert kansen en knelpunten.

Paragraaf 7.6 Relatie met het omgevingsplan

Het omgevingsplan is in Gouda in opbouw. Het is de bedoeling het tijdelijk deel van het omgevingsplan (de huidige bestemmingsplannen en andere ruimtelijke regelgeving) geleidelijk te vervangen. Het voornemen is om te beginnen met de wijk Goverwelle en daarbij voorliggend omgevingsprogramma als onderlegger te gebruiken. Het omgevingsplan stelt regels over activiteiten in de leefomgeving, met het oog op een evenwichtige toedeling van functies. Als een vergunning-, informatie-, meld of zorgplicht aan de orde is, kan die in het omgevingsplan worden ingekaderd door voorschriften, beoordelingsregels en via omgevingswaarden. Om uitvoering te kunnen geven aan het omgevingsprogramma Goverwelle zijn op sommige onderdelen regels nodig. Welk type regels bij elk van de in dit programma beschreven speerpunten en projecten hoort, wordt uitgewerkt in de startnotitie die gebruikt wordt voor het op te stellen omgevingsplan (deel Goverwelle).

Paragraaf 7.7 Monitoring en evaluatie

De samenwerkende partijen willen kunnen sturen op het realiseren van de korte en lange termijn ambities. Door samen de aanpak te monitoren kan worden gestuurd op ambities en doelen. Om de inspanningen en acties te beoordelen op hun effecten, is een nulmeting nodig. De onderliggende cijfers en datapunten uit de wijkanalyse zijn input voor de nulmeting. Deze meting kan worden uitgewerkt in een (digitale) infographic, zodat het als vergelijk kan dienen voor jaarlijkse metingen. De intentie is om zichtbare impact te maken en te sturen op effecten. Bij het monitoren van de acties wordt rekening gehouden met het inwonersperspectief. De voortgang wordt gemonitord door middel van harde cijfers, maar juist ook door bewoners te bevragen. Zo wordt gaandeweg de goede koers bepaald en indien nodig bijgesteld. Naast data en informatie is kennisuitwisseling hierover relevant. Door het delen van inzichten wordt continue bespreekbaar gemaakt of nog de juiste projecten en acties worden ondernomen voor Goverwelle.

Bijlage I Overzicht Informatieobjecten

<i>Regelingsgebied</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/RG4gio6b022aea-3404-420d-9d3e-ccd1d9bcf7c4/nld@2026-03-02;9
<i>autosingel</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio8310e771-6d28-49f7-8af0-d3135d86fc39/nld@2026-03-02;6-1
<i>buurtontsluitingswegen</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio7c6542fd-fbcd-4478-b802-bf6f90bc9f59/nld@2026-03-02;7-1
<i>centrumgebied goverwelle</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gioff381f11-d908-47aa-8302-913547040b73/nld@2026-03-02;13-1
<i>componistenbuurt</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio36a205d1-b1ae-4741-b9c9-8158a8458124/nld@2026-03-02;15-1
<i>goejanverwelledijk</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio14f33ceb-1f89-43b7-8e8e-1ccc20053ed7/nld@2026-03-02;11-1
<i>goverwelle</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio014b1bf9-073e-4bca-8a25-0a3bcf443eaa/nld@2026-03-02;5-1
<i>kantoren-voorzieningen cluster</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4giofd6c39a1-6305-4a7c-ad52-91cf1cd4a331/nld@2026-03-02;14-1
<i>molenbuurt</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gioaf553db8-6e72-4913-a48b-58408fc70c2b/nld@2026-03-02;16-1
<i>muziekbuur</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio91dfd90b-6c71-442c-b468-45e663ad81db/nld@2026-03-02;17-1
<i>polderbuurt</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio33aecf9a-507b-406a-abd8-dd1adeac-ba93/nld@2026-03-02;18-1
<i>sportbuurt</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio5ba5613f-2016-44fa-9b91-89b10dd7c435/nld@2026-03-02;19-1
<i>stationsomgeving goverwelle</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio1b4d8346-bc6a-413a-a1fa-329a8ebf128d/nld@2026-03-02;12-1
<i>voorwillenseweg</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio6ddc7e48-1fe9-4e0f-8e9f-35056c541e9e/nld@2026-03-02;10-1
<i>vrijheidsbuurt</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio85bc6a30-0e32-459c-8123-a3a09fe4a0dd/nld@2026-03-02;20-1
<i>woonsingels</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gioea0ff16b-9d3c-44f1-b20a-3ab-fe42c94bd/nld@2026-03-02;9-1
<i>woonstraten</i>	/join/id/regdata/gm0513/2026/4gio141a827e-b450-4628-8aec-88341866b9fa/nld@2026-03-02;8-1

Bijlage II Historische ontwikkeling

Paragraaf 2.1 Historische ontwikkeling

Goverwelle is gebouwd in de polder Willens en voor een klein deel in polder Stein (Vrijheidsbuurt). De polder Willens is sinds 1870 Gouds grondgebied. Het benodigde deel van de polder Stein kwam pas na grenscorrecties met Haastrecht in 1964 en 1984 in Goudse handen. Stein en Willens zijn vanaf de 11e eeuw ontgonnen en daarmee de oudste ontginningen van Gouda. Deze ontginning vond plaats vanaf de Hollandsche IJssel en voltrok zich in verschillende fasen: de eerste fase vanaf de rivier tot de Voorwillensseweg, de tweede tot de Achterwillensseweg en tenslotte de derde slag tot de Platteweg (deze twee latere fasen vallen buiten de wijk Goverwelle). Door de ontwatering klinkt het veen in en wordt de IJssel (getijdenrivier) rond ca. 1100 bedijkt. De wielen langs de dijk zijn het nog zichtbare bewijs van oude dijkdoorbraken.

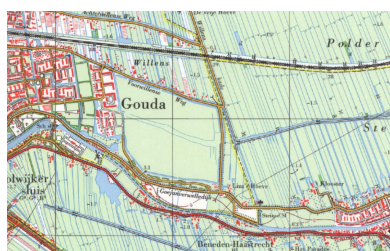
De waterstaatkundige situatie in polders als waar nu Goverwelle ligt, wordt ruimtelijk getypeerd door dijken, lange smalle polderwegen, lage kades, molens, gemalen, weteringen en veel 'boerenslootjes' met hoog water.

De wijk Goverwelle bestaat uit twee delen: de Sportbuurt, gerealiseerd tussen 1967 en 1971 en het oostelijk daarvan gelegen deel van de wijk, dat is gebouwd vanaf de jaren '80. De Sportbuurt wordt langs de randen omgeven door groene singels. De dichtheid van de wijk loopt af van noord naar zuid. De wijk vormde twintig jaar lang de oostelijke stadsrand van Gouda.

In de jaren 60 is het gebied aan de oostzijde van de Sportbuurt tussen de Voorwillensseweg en de Goejanverwelledijk aangekocht door het Rijk, voor de bouw van een Regionaal Penitentiair centrum. Na gereedkomen van de voorbereidende werkzaamheden is er in 1972 besloten dat de inrichting beter elders kon komen. In 1979 heeft de gemeente de grond teruggekocht voor de ontwikkeling van een woonwijk. De 10 meter brede omgrachting die de wijk omzoomt stamt nog uit die tijd.

Bloemendaal en Plaswijk zijn de grote stadsuitbreidingen van de jaren '70 en '80. In 1981 is het uitbreidingsplan voor Gouda-Oost vastgesteld (inclusief Slagenbuurt en Middenwillens). In eerste instantie moest het een randstedelijke bebouwing in lage dichtheden met veel groen worden, maar tegelijkertijd ook een wijk met een behoorlijk voorzieningenniveau, een voorstadhalte en werkgelegenheid. Ook kon in samenhang met de stadsuitbreiding de wegenstructuur in en om de stad verbeteren. De intentie was een modelwijk in de vorm van een 'Hollands stadje' te bouwen, een randstedelijk milieu met veel open ruimte en groen en wonen in voornamelijk laagbouw. Wonen, werken en voorzieningen moesten geïntegreerd worden.

Om dit alles te kunnen realiseren was echter een hogere dichtheid nodig. Mede daarom nam de gemeenteraad het besluit om een groot deel van het groen en spelen aan de randen te leggen in een vrijwel doorgaande groenzone rondom de wijk. Er wordt gekozen voor een stedenbouwkundige verkaveling met een rechthoekige planopzet met voornamelijk noord-zuid gerichte open bouwblokken. Parkeren werd in de voortuinen gepland, zo was minder openbaar gebied nodig. De hoogste dichtheid lag tussen station en winkelcentrum en zou lager worden naar de randen.

Figuur 54: Goverwelle voor de woningbouw (Bron: Topotijdreis)

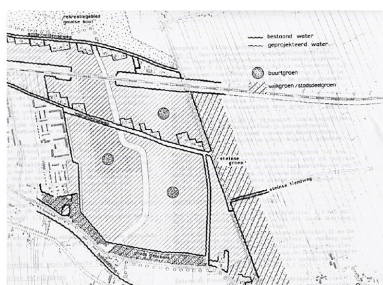
Paragraaf 2.2 Woningdichtheid

Uit een woningbehoefteonderzoek (1987/1988) bleek dat er weinig vraag was naar gestapelde woningen. Het doel voor Goverwelle was om die reden 90% grondgebonden en 10% gestapeld te bouwen. De netto bebouwingsdichtheid zou 40 woningen per hectare aan de randen en 100 woningen per hectare in het centrumgebied moeten worden. De visie was een sterke menging (zelfs op straatniveau) van woningtypes. In 1991/1992 was er crisis op de woningmarkt en werden woningen minder snel verkocht. Het gevolg

was een kleinschaliger en iets minder gehaaste aanpak met een meer ontspannen karakter. Woonwagendstandplaatsen zijn gerealiseerd aan het Walmolenerf en de Strookpolderstraat.

Paragraaf 2.3 Fasering en bouwkwiteit

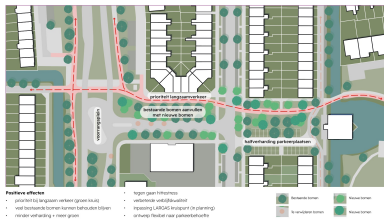
In de deelplannen 1, 2 en 3 (Molen- en Polderbuurt) lag de nadruk op volkshuisvesting, bouwproductie en financiën. Parkeren is in de voortuinen georganiseerd. In deelplan 4 en 5 kregen de gemeentelijke diensten weer meer grip op de ruimtelijke kwaliteit, mede doordat de nadruk minder op productie kwam te liggen. Het plan van Ron Forrer van Groosman architecten vormt een opvallende stedenbouwkundig en architectonisch ensemble rondom het Heenpolderplantsoen. Het woongebouw aan het Lakerpolderplein is ontworpen in de stijl van de Bossche school. De deelplannen 6 en 7 (Componistenbuurt en Muziekbuurt) liggen ten noorden van de Voorwillenseweg. Vanwege geluidsnormen is er ruimte tot het spoor gehouden en vormen de woningen een wand die op het spoor is gericht. De oude verkavelingspatronen aan de Voorwillenseweg zijn hier gespaard gebleven en deels ingevuld met individuele woningen. Niettemin had de Voorwillenseweg al voor de planontwikkeling over een groot deel van zijn lengte veel van zijn oorspronkelijke landelijke karakter verloren. De Vrijheidsbuurt (fase 8) maakte oorspronkelijk deel uit van de polder Stein. In het noordelijk deel is een duurder type woningen in een lagere dichtheid gerealiseerd.

Figuur 55: Hoofdstructuur groen en water bestemmingsplan Goverwelle 1990

Het tweede scenario richt zich ook op de verbetering van de belevingswaarde en fietsroutes, maar zet daarnaast meer in op het vergroten van het groen (niet het water). In dit scenario blijven meer bestaande bomen behouden en is het aantal te behouden parkeerplaatsen makkelijker te vergroten of te verkleinen in de uitwerking.

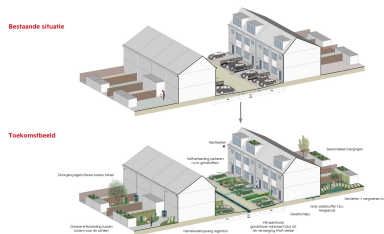

Figuur 59: Scenario 2 - mogelijke herinrichting

Paragraaf 3.2 Voorbeelduitwerking woonstraat Runmolenerf

De straat Runmolenerf is gekozen als casestudie en is representatief voor de woonstraten in Goverwelle. De straat is volledig versteend, er is weinig ruimte voor aanpassingen, en het kolkenstelsel voor regenwaterafvoer is mede door de zakkende grond erg kwetsbaar.

Het voorstel is een integrale aanpak van de straat en het gehele hemelwater-systeem. De belangrijkste ingreep is afstappen van het verouderde en kwetsbare kolkenstelsel en dit te vervangen door 'klimaatstroken' die het water afvoeren naar de sloten en ander oppervlaktewater. Deze 'klimaatstrook' liggen midden in de (hol aangelegde) weg, zodat het water hier naartoe kan afstromen. De klimaatstrook is bijvoorbeeld een 'grindkoffer' van minimaal 0,5x1m1 met daarboven overrijdbare halfverharding. Ook de parkeerplaatsen op eigen terrein kunnen van halfverharding en grindkoffers worden voorzien. Daarnaast zijn er nog vele particuliere mogelijkheden voor het vergroenen en vernatten van de buitenruimte. Denk hierbij aan 'tegelwippen', geveltuintjes maken, mos-sedumdaken op de bergingen, groene erfscheidingen, regenwater opvangen in een waterton of zelfs onder de woning een opvang van grijs water installeren ten behoeve van hergebruik. Ook is er de mogelijkheid om ingrepen te doen voor de fauna. Denk hierbij aan nestkastjes, insectenstenen en doorgangen voor egels tussen de tuinen.

Figuur 60: Interventiemogelijkheden woonstraat Runmolenerf

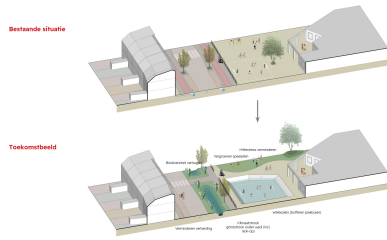
Paragraaf 3.3 Voorbeelduitwerking buurtontsluitingsweg Middenmolenlaan

Naast maatregelen op straatniveau zijn er ook op buurtniveau maatregelen te nemen ten behoeve van de klimaatadaptatie en waterproblematiek. Als casestudie is gekeken naar de buurtontsluitingsweg Middenmolenlaan met het aanliggende schoolplein. De voorgestelde ingrepen zijn ook op de andere gebiedsontsluitingswegen en buurtpleintjes voorstelbaar.

De buurtontsluitingswegen staan in de planning om af te waarderen naar 30km/h. De fietsers gaan op de rijbaan, waardoor de vrijliggende fietspaden overbodig zijn. Hierdoor komt er ruimte vrij voor het maken van een wadi met daarin een klimaatstrook. Er zijn meerdere technische oplossingen voor. Het principe is een 'afvoerende grindkoffer' onder de wadi in combinatie met een 'slok-op'. Zo kan het water eerst in de wadi blijven staan en natuurlijk in de bodem zakken. Bij grote regenval kan het water sneller via de slok-op worden afgevoerd. Ook zorgt de wadi voor verminderde verharding, verbeterde biodiversiteit en een vermindering van hittestress. De kanttekening die hier gemaakt moet worden is dat op de Middenmolenlaan nader onderzoek nodig is of de combinatie van de bus en fietsers op de rijbaan mogelijk en wenselijk is.

Bij het stenige schoolplein is een dubbelslag te slaan. Hier kan zowel de speelkwaliteit verbeterd worden, er is een mogelijkheid voor vergroenen en er is mogelijkheid voor het bufferen van hemelwater (buurtniveau). Dit is mogelijk door het implementeren van een waterplein. Het plein staat in principe droog en

kan als speelplein dienen. Bij hevige regenval loopt het plein vol, om zo het regenwater te 'bufferen' en daarna weer geleidelijk (binnen 60 uur) weer af te voeren. Er zijn diverse ontwerpmogelijkheden en formaten van dit soort pleinen die bij de uitwerking onderzocht dienen te worden.

Figuur 61: Interventiemogelijkheden buurtontsluitingsweg Middenmolenlaan

Bijlage IV SWOT-analyse

Paragraaf 4.1 SWOT-analyse

Er is een SWOT-analyse opgesteld door gemeentelijke professionals. Deze SWOT brengt sterktes en zwaktes van de wijk en de kansen en bedreigen voor de wijk in beeld.

Sterktes	Zwaktes
<ul style="list-style-type: none"> • Winkelcentrum, scholen en voorzieningen aanwezig en geclusterd langs Goverwellelingel • Buurthuis Goverkje • Mooie, groene omzoming van de wijk met formaat en wandelgelegenheid • NS-station • Voorwillensweg heeft kwaliteit en verbinding naar centrum • Gemengde wijk, zowel bewoners als woningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Weinig mogelijkheden voor vergroening op eigen terrein • Weinig ruimte voor ontmoeting in de wijk • Geen reuring op winkelcentrum (nauwelijks horeca) • Parkeren in voortuinen • Teveel auto's / parkeren • Weinig groen en lage biodiversiteit in de versteende binnenkant • Aansluiting bij de andere stadsdelen niet sterk • Stappe bodem leidt tot verzakking • Participatiegraad relatief laag
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Initiatieven energietransitie Sport- en Molenbuurt • Verbeteren kwaliteit openbare ruimte • Bodempakket met zand biedt kansen voor infiltratie • Herstel jaagpad • Verbinding met andere stadsdelen d.m.v. historische linten • Verbinding naar het groen • Komende ophog- en VCP-projecten • Rondjes lopen • Vergroening / inrichting bestaande groen • Identiteit en karakter (o.a. centrale as) • Goede woningen • Beter benutten van station is mogelijk (hoogbouw?) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vergrijzing – woningen niet geschikt / openbare ruimte niet geschikt • Verbetering biodiversiteit lastig door weinig kansen tot vergroening • Drukke in de ondergrond – er moet nog meer • Weinig sociale samenhang • Energiearmoede (Sportbuurt) • Kwaliteit watersysteem staat onder druk, zowel hemelwaterafvoer als kwaliteit vuilwaterriool

Figuur 62: SWOT-analyse

Bijlage V Participatieverslagen

Paragraaf 5.1 Opgaven en uitdagingen vanuit bewoners (juni 2024)

Onderwerp	Belangrijk (1-5)	Samenvatting
Sociale veiligheid	5	Op diverse plekken in de wijk is het sociaal onveilig als gevolg van hangjongeren, drugsgebruik, inbraak, onder andere in speeltuinen/-pleinen, bij de Zebra, bij tunneltjes en bij station en wijkwinkelcentrum. Wijkagenten zijn beperkt zichtbaar in de wijk en geven niet goed terugkoppeling op meldingen van incidenten.
Verkeersveiligheid	5	Op diverse plekken in de wijk is het verkeersonveilig, onder andere Goverwellesingel (door te hard rijden), een aantal oversteekplaatsen (onoverzichtelijk door beperkt maaien van de berm), in straatjes (door geparkeerde auto's), op de dijk (door verschillen in maximum snelheid), op de Voorwillenseweg (door brommers/scooters), op wijkontsluitingswegen (door menging van brommers, auto's, fietsers en voetgangers), Middenmolenlaan (te hard rijden) en bij scholen (door breng- en haalverkeer). Locaties van verkeersonveiligheid zijn door bewoners op de kaart aangeven.
Verzakking en wateroverlast	5	De hele wijk is verzakt en er is veel ongelijkheid (kuilen, losliggende tegels). Woningen liggen een stuk hoger dan de straten. Daarom moeten de bewoners wel een hellingbaan maken, anders komen ze hun huis niet binnen. Niet duidelijk is waarom juist in de oudste straten nooit is opgehoogd. Bewoners pakken hun tuin niet aan omdat onduidelijk is wanneer de straat wordt opgehoogd en aangepakt. De verzakte wijk zorgt ervoor dat de woonomgeving niet prettig is. Er zou een structurele aanpak voor ophoging in combinatie met herinrichting van openbare ruimte moeten komen. Het is zeer onduidelijk wat de planning van de gemeente is voor ophoging. Eerdere beloftes zijn niet waargemaakt. Wat is het plan voor ophoging? Maak een plan om stapsgewijs de wijk op te hogen. Betrek bewoners erbij en ondersteun hen om de voortuin te vergroenen. De wijk heeft wateroverlast door te weinig groen, te weinig waterberging, verzakkingen in de straat en een te klein en/of kapot systeem voor afvoer hemelwater. Creëer meer waterberging in de wijk. Dat ziet er ook mooi uit. Rondom Goverwelle is veel groen, maar de paden zijn té nat en een modderboel. Vaker en zorgvuldiger maaien is belangrijk. Niet met zwaar materieel.
Groen in de wijk	5	Goverwelle is versteend. Het is belangrijk om meer bomen, planten, hagen en perkjes toe te voegen in de hele wijk. Let op dat groen niet teveel ten koste gaat van parkeerplaatsen. Maak groene parkeerplaatsen met open verharding (grasbetontegels) in plaats van tegels. Er is beperkt ruimte in Goverwelle. Maak goede afweging tussen parkeren, groen, water en wegen. Stimuleren van meer groene privé-tuinen voor sfeer, voorkomen hittestress en biodiversiteit.
Schone wijk	4	Er is veel te veel zwerfvuil in Goverwelle. Beleid & handhaving afval is conflicterend, onduidelijk en werkt niet. Als gevolg daarvan is er veel zwerfvuil door kapotte zakken. Groot vuil wordt bij de containers geplaatst. Er is veel teveel rotzooi in de wijk. Ook bij het wijkwinkelcentrum en andere voorzieningen. Er wordt niet op gehandhaafd en klachten worden niet afgehandeld. Ook zwerffietsen bij winkelcentrum en station zijn een probleem.
Ontmoetingsplekken, speelruimte en voorzieningen	3	Creëer meer verblijfs- en ontmoetingsplekken in de openbare ruimte. Hiervoor zijn diverse suggesties aangedragen, zoals: picknick-banken in de parken rondom Goverwelle, aantrekkelijk herinrichtingen van het stationsplein, herinrichten van wijkparkje (speelmoleneiland) bij het winkelcentrum, plein naast de Samuëlschool. Een café, koffiezaak en/of eetgelegenheid in de wijk is een goede toevoeging. Het is wenselijk om een gebouw wijkcentrum in de wijk te vestigen voor activiteiten en ontmoeting voor alle doelgroepen. Ook voor jongeren. Mogelijk verplaatsen en vergroten van 't Govertje in het hart van de wijk. De gebouwen rondom het winkelcentrum of vrijkomende ruimtes in het winkelcentrum worden als kans genoemd. Een bibliotheek wordt gemist. Dat zou een goede functie zijn voor in het wijkcentrum. De kwaliteit en aanbod van het winkelcentrum loopt terug. Geef ruimte aan kleine ondernemers.
Parkeren	3	De parkeerdruk rondom winkelcentrum leidt tot parkeerproblemen in de omliggende wijk. Uitbreiding parkeren winkelcentrum nodig. Parkeerterrein ziet er verwaarloosd uit. Niet alle bewoners parkeren op eigen terrein. Andere bewoners houden zich wel hieraan. Dit zou opnieuw bekeken moeten worden.

		<p>Veelvuldig parkeren van bestelbusjes en recreatievoertuigen in de wijk moet worden ontmoedigd. Er wordt heel veel fout geparkeerd. Dat vraagt handhaving. Parkeerplaatsen zijn te krap. Ze zijn qua afmeting gebaseerd op auto's uit 1980/1990. Huidige auto's zijn breder.</p>
Sport en ontspanning	2	<p>Een goede sportschool in de wijk wordt gemist. Maak bootcamp attributen voor een sportrondje. Wandelroutes om de wijk zijn een welkome aanvulling. Betrek scholen bij het sporten en bewegen in de wijk en de parken.</p>
Duurzame woningen en energievoorzieningen	2	<p>Er zijn te beperkt laadpalen voor elektrische auto's. Geef een duidelijk perspectief hoe de wijk in de toekomst aardgasvrij wordt. Op dit moment is onduidelijk wat het plan is Geef bewoners tips en begeleiding bij de verduurzaming van de woning.</p>
Passende en betaalbare woningen	2	<p>Creëer meer hofjes voor meer-generatiewonen, zodat ouderen in de wijk kunnen blijven wonen, ook nadat de kinderen het huis uit zijn.</p>
Openbaar vervoer	2	<p>De bus ontsluiting van Goverwelle is matig. Er stopt geen lijnbus bij station Goverwelle. Maak betere en logische verbindingen naar het station en knap de stationsomgeving op. Vooral de fietsenstalling bij station Goverwelle is slecht. Dit stimuleert niet het reizen met de trein.</p>

Paragraaf 5.2 Terugkoppeling februari 2025

Subparagraaf 5.2.1 Bewonersbijeenkomsten

Op dinsdagavond 21 januari en zaterdagochtend 2 februari heeft de gemeente Gouda bewonersbijeenkomsten georganiseerd om toelichting te geven op het concept Omgevingsprogramma voor de wijk Goverwelle. De bijeenkomsten vonden plaats in het biljart- en denksportcentrum aan het Middenmolenplein.

Subparagraaf 5.2.2 Toelichting op het Omgevingsprogramma

In het Omgevingsprogramma staan voorstellen voor het verbeteren van de leefomgeving in de wijk. De toelichting is gegeven aan de hand van informatiepanelen door medewerkers van de gemeente Gouda. Op basis van de toelichtingen werden waardevolle gesprekken gevoerd en bewoners gaven hun reactie, zowel mondeling als via het reactiebord.

Subparagraaf 5.2.3 Belangstelling

De belangstelling was groot. Ongeveer 200 bewoners hebben één van beide bijeenkomsten bezocht. In juni 2024 bij de startbijeenkomsten was er ook ruime belangstelling. De grote opkomst is een bevestiging dat de vraagstukken voor de leefomgeving van Goverwelle sterk leven bij de bewoners.

Subparagraaf 5.2.4 Reacties

Tijdens de informatiemarkt konden bewoners hun reacties geven. Dit heeft geleid tot goede aandachtspunten, hartenkreten en steunbetuigingen.

Subparagraaf 5.2.5 Steun voor de speerpunten in het Omgevingsprogramma

De bewoners geven aan dat de opgaven en problemen in de wijk goed zijn beschreven in het Omgevingsprogramma. Ook de 3 speerpunten gericht op aantrekkelijke en groene openbare ruimte, toekomstbestendig bodem-, water- en energiesysteem en een sociale, levendige en gezonde wijk worden herkend.

Subparagraaf 5.2.6 Oproep voor tempo en slagkracht

Bewoners tonen begrip voor nut en noodzaak van een programma voor de leefomgeving. Tegelijkertijd roepen ze op om hiermee slagvaardig aan het werk te gaan. De uitdagingen in de wijk worden groter en de wijk gaat achteruit. Om dat om te draaien moeten de speerpunten en projecten uit het programma snel worden aangepakt.

Subparagraaf 5.2.7 Samenvatting reacties in 10 onderwerpen

Verkeersveiligheid en infrastructuur	Er is veel zorg over de verkeersveiligheid van fietspaden, kruispunten en wegen. Straten zoals de Middenmolenlaan en Sportlaan worden als onveilig ervaren. Fietspaden en trottoirs zijn in slechte staat en moeten dringend worden onderhouden.
Riool- en waterproblematiek	Er zijn veel klachten over rioolverstoppingen en wateroverlast. De afwatering en riolering moeten worden verbeterd, vooral in gebieden waar regelmatig water blijft staan. Dat speelt in de wijk, maar ook in de parken aan de zuidkant.
Ophoging van straten	De bewoners willen duidelijkheid over welke straten wanneer worden opgehoogd. Bewoners begrijpen niet dat de gemeente er voor kiest om buurten die er minder slecht aan toe zijn eerder op te hogen dan buurten waar de bestrating er nog slechter bij ligt (sinds de aanleg van de wijk eind jaren tachtig is er nooit iets gedaan in sommige buurten).
Parkeerproblematiek	Er is een tekort aan parkeerplaatsen en het opheffen van bestaande plekken wordt als problematisch ervaren. Wild parkeren komt te vaak voor, ook bij scholen.
Vergroening en onderhoud	Er wordt gepleit voor meer groen, maar ook voor beter onderhoud van bestaand groen. Er is een wisselend beeld over bomen: sommige bewoners ervaren overlast van bomen, andere vinden dat onnodige bomenkap moet worden beperkt. Natuurvriendelijke oplossingen zoals groene daken vinden mensen interessant.
Sociale veiligheid en leefbaarheid	Er zijn zorgen over overlast door hangjongeren, drugshandel en inbraken. Bewoners vragen om betere verlichting en cameratoezicht op bepaalde locaties.
Winkelcentrum en voorzieningen	Het winkelcentrum en de stationsomgeving moeten levendiger, prettiger en veiliger worden. Een buurthuis, (goede) horecavoorziening of wijkcentrum wordt als noodzakelijk gezien.
Openbaar vervoer	De busverbindingen in de wijk moeten beter, met name een halte bij station Goverwelle is nodig.
Duurzaamheid en energietransitie	Er is interesse in buurtwarmtenetten en natuurinclusief bouwen. Vraag om bewoners gericht te ondersteunen met kennis over verduurzaming van de woning.
Afval en handhaving	Er is veel overlast van zwerfafval, illegale stort en vervuilde plekken. Bewoners vragen om betere handhaving op afvaldumping.

Bijlage VI Principes voor bescherming en ontwikkeling cultuurhistorische linten

Paragraaf 6.1 Voorwillenseweg Oost-West richting

- De opbouw van het profiel van de Voorwillenseweg is bepalend voor de sfeer van het lint en het is dan ook belangrijk deze continuïteit te beschermen. Het profiel bestaat uit een smal wegprofiel met groene bermen met aan weerszijden een watergang. Er zijn op meerdere plaatsen verbindingen tussen noord en zuidzijde van het lint mogelijk. De weg wordt daarmee niet als barrière ervaren. Aan de zuidzijde kennen zowel het water als het groen een bredere maat (als onderdeel van de geplande penitentiaire inrichting) en zijn er ruime groene restruimten die gebruikt worden als speelplek, vijver of collectieve tuinen. Daar waar de oorspronkelijke hoofdropzet van het profiel reeds is gewijzigd is meer ruimte voor het toevoegen van nieuwe elementen. Denk bijvoorbeeld aan het toevoegen van een recreatief struinpad, het wijzigen van oevers of toevoegen van een inrichting ten gunste van biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Met name bij de particuliere kavels aan de noordzijde van de Voorwillenseweg is de oorspronkelijke slagenverkaveling nog herkenbaar. Tussen de erven zijn watergangen behouden of toegevoegd die dit patroon volgen. De voornamelijk particuliere bebouwing volgt de richting van deze sloten. Woningen zijn met de nokrichting haaks of parallel op het slotenpatroon gesitueerd. De ruime groene kavels met diepe voortuinen versterken het groene karakter van het lint. Op een aantal plaatsen zijn de erven verdicht of wordt gewoond op achtererven van woningen aan het lint. Gezien de cultuurhistorische en ecologische waarde, maar ook vanwege de functie als hoofdfietsroute, is een verdere verdichting met extra hoofdbebouwing niet meer gewenst. Een woningsplitsing (met maximaal 1 extra woning) op particuliere erven is voorstelbaar mits de extra woning past in het bestaande hoofd- of bijgebouw en het groene karakter van de voorterreinen wordt behouden of versterkt. Daarnaast is het belangrijk om te onderzoeken of de Voorwillenseweg extra gemotoriseerd verkeer aan kan. Bij eventuele vervanging van bebouwing voegt deze zich in de ruimtelijke opzet.
- Aan de zuidzijde en in het centrumgebied is reeds sprake van meer projectmatige en grootschalig bebouwing. Deze bebouwing oriënteert zich over het algemeen naar de Voorwillenseweg. De belangrijkste uitzondering is de bedrijfsbebouwing ter hoogte van het tankstation. De staat pal op het water zonder goed groene voorruimte en keert zich met de rug naar het lint. Hier ligt een belangrijke kans voor een kwalitatieve verbetering.
- Verder ontwikkelen en versterken van de ecologische verbinding langs de Voorwillenseweg.
- De herkenbaarheid van de Voorwillenseweg als hoofdfietsroute wordt versterkt. Dat wil zeggen dat bij groot onderhoud het materiaalgebruik hierop wordt afgestemd door het toepassen van rood asfalt. Het wegprofiel zelf zal qua breedte niet aangepast worden om zo het oorspronkelijk beeld en ook de ecologische functie te beschermen. Er wordt terughoudend omgegaan met de toevoeging van belijning en straatmeubilair. Delen waar auto en fiets samen gebruik van maken, worden zo ingericht dat het duidelijk is dat de auto te gast is. Mogelijk is op de kruisingen nog extra aandacht nodig om de voorrangssituatie voor de fiets te benadrukken.
- Behoud en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en beleefbaarheid van de Voorwillenseweg ten behoeve van een recreatief medegebruik. Denk hierbij bijvoorbeeld ook aan het toevoegen van een beweeggrondje, een struinpad, sport- en spelelementen en zitplekken in de zuidelijke zone.
- De kenmerkende beplanting van knotwilgen vormt de boventoon en wordt aangevuld met andere boomsoorten om zo de variatie en biodiversiteit te vergroten. Op plaatsen waar de begeleidende beplanting ontbreekt wordt deze aangevuld.

Paragraaf 6.2 Voorwillenseweg Noord-Zuid richting

- De herkenbaarheid van de Voorwillenseweg als hoofdfietsroute wordt versterkt. Dat wil zeggen dat bij groot onderhoud het materiaalgebruik hierop wordt afgestemd door het toepassen van rood asfalt. Het wegprofiel zelf zal qua breedte niet aangepast worden om zo het oorspronkelijk beeld en ook de ecologische functie te beschermen. Er wordt terughoudend omgegaan met de toevoeging van belijning en straatmeubilair. Delen waar auto en fiets samen gebruik van maken, worden zo ingericht dat het duidelijk is dat de auto te gast is. Mogelijk is op de kruisingen nog extra aandacht nodig om de voorrangssituatie voor de fiets te benadrukken.

Paragraaf 6.3 Goejanverwelledijk

- Bij eventueel nieuwe toevoegingen of transformaties langs de IJssel is het oorspronkelijke karakter van de dijk en zijn bebouwing uitgangspunt en inspiratiebron voor ontwikkeling.
- De opbouw van het profiel van de Hollandse IJssel en Goejanverwelledijk met daartussen de uiterwaarden is heel bepalend voor de sfeer van het lint en het is dan ook belangrijk de continuïteit ervan te beschermen en versterken/herstellen daar waar de oorspronkelijke opbouw is vertoebeld. Doorsnijdingen van het dijklichaam worden beperkt. De steile taluds, groene bermen en een smal wegprofiel zijn kenmerkend.

- De bebouwing langs de dijk kent een gevarieerd karakter. Bij transformatie of sloop nieuwbouw van bestaande bebouwing is het van belang goed te onderzoeken wat op de specifieke plek passend is qua bouwmassa, oriëntatie, zichtlijnen en hoogte. Doelstelling is dat de bebouwing bijdraagt aan een variatie in beeld denk aan een variatie in open en gesloten beeld en groen en bebouwing. Daarbij is bij elke ontwikkeling aandacht voor een goede zichtlijnen tussen water en dijk door het creëren of handhaven van ruime doorzichten. Bij toekomstige ingrepen is zowel het aanzicht vanaf het water als vanaf de dijk van belang. Beide worden als representatieve zijde behandeld.
  - Voor transformaties van functies langs de dijk is het van belang nader onderzoek te doen naar de oorspronkelijke cultuurhistorische opzet en functie van de terreinen en gebouwen. Dit biedt inspiratie voor de nieuwbouw.
  - Verder ontwikkelen en versterken van de ecologische verbinding langs Goejanverwelledijk;
  - De herkenbaarheid van de dijk als hoofdfietsroute wordt versterkt. Dat wil zeggen dat bij groot onderhoud het materiaalgebruik hierop wordt afgestemd door het toepassen van rood asfalt. Het wegprofiel zelf zal qua breedte niet aangepast worden om zo het oorspronkelijk beeld en ook de ecologische functie te beschermen. Er wordt terughoudend omgegaan met de toevoeging van belijning en straatmeubilair. Delen waar auto en fiets samen gebruik van maken, worden zo ingericht dat het duidelijk is dat de auto te gast is.
  - Daar waar mogelijk wordt het jaagpad hersteld wat de relatie tussen wijk en IJssel kan versterken en waardoor een interessante wandelnetwerk ontstaat.
  - Behoud en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en beleefbaarheid van de rivier en haar oevers. Denk hierbij bijvoorbeeld ook aan het toevoegen van zitplekken langs het water.
  - Daar waar mogelijk worden verbindingen tussen de dijk en de woongebieden verbeterd of uitgebreid. De verbindingen worden in harmonie met de dijk ontworpen.
- De volgende bijzondere elementen in de omgeving vragen om extra aandacht:
- Wielen, grote en kleine Goejanverwelledijk: zijn kenmerkend als relict van de dijkdoorbraken. Deze hebben hoge cultuurhistorische waarden. Bij eventuele herinrichting moeten de wielen en hun landschappelijke setting behouden blijven. De zichtlijnen op de wielen verdienen aandacht en dienen zoveel mogelijk open te blijven.
  - Liza's Hoeve, Goejanverwelledijk 85-87: deze dateert van 1875 maar de boerderij is mogelijk ouder. Het ensemble van boerderij en bijgebouwen en terreinaanleg zijn een gemeentelijk monument. Ontwikkelingen van en in de omgeving van het monument vragen extra zorg als het gaat om ruimtelijke wijzigingen of inpassingen. Bij ontwikkelingen rekening houden met het monument (ensemble, terreinaanleg) én de omgeving ervan.
  - Haastrechtse molen: deze ligt buiten de wijk, er is een molenbiotoop van toepassing op deel Goverwelle. Bij ontwikkelingen in een ruime omtrek om de molen is het van belang de zichtlijnen op de molen open te houden. Deze mogen niet geblokkeerd worden door bebouwing. De inpassing van nieuwe bebouwing in de omgeving vraagt om extra onderbouwing op dit aspect.

Bijlage VII Bergingstekort en bereikbaarheid hoofdwegen

Paragraaf 7.1 Orde grootte bergingstekort watersysteem Goverwelle op wijkniveau

N.B.: bergingstekort neemt toe vanwege bodemdaling.

mm/u	2024	2024	2075
29,4	0	0	0
50	-6.700m ³	*-16.600m ³	-22.100m ³
70	-24.600m ³	-32.500m ³	-43.400m ³

*Mogelijke oplossingen voor 14.600 m3 tekort:

20 cm berging op 110% van de parkeerplaatsen of 20 cm berging op 17% van alle pleinen of 20 cm berging op 15% van al het particuliere verhard oppervlak + een groen dak op elke schuur/dakkapel.

Paragraaf 7.2 Bereikbaarheid wegen voorbeeld: Molenbuurt

Voor bereikbaarheid van wegen zijn geen heldere normen voorhanden. Een verkenning bij een bui van 60mm per uur leidt tot de volgende aanzet voor de Molenbuurt e.o.: wegen zijn voor alle verkeer goed bereikbaar tot 10 cm waterdiepte. Va. 20 cm zijn wegen voor personenverkeer niet meer bereikbaar. Voor vrachtverkeer geldt dit va. 30 cm.

Figuur 63: Bereikbaarheid wegen